

Yaşam Mozağıne Eklemlenen Hikâyeler Olarak Mekânsal Tasarımlar

*

Kezban Ayça Alangoya¹
ORCID: 0000-0003-0294-0912

Öz

İnsanlarla beraber zengin canlı türlerine ev sahipliğı yapan doğal-yapılı çevreler yaşam hikâyeleri içerir. Kullanıcılar yaşam hikâyelerinin kahramanları, doğal-yapılı çevrelerse yaşamın sahneleri olarak imlendiğinde çevresel analizlerin var olan yaşamın deşifre edildiğı incelemeler, mekânsal tasarımların yaşama eklemlenen hikâyeler oldukları vurgulanır. Mekân ile yaşamın ayrılmaz bir bütün oluşturduğunun vurgusu mimarlık disiplininin ve mimari tasarım ediminin fizikötesi kapsamını aydınlatır. Fenomenolojik deneyim-bilişsel analiz-bireysel tasarım aşamalarının eş zamanlı etkidiğı mimari tasarım edimi sübjektif ve objektif değerlerin bütünleştidiğı yaratıcı bir süreçtir. Bu çalışmada yaratıcı tasarım ediminin ölçekler arası devingenlik içeren dinamik yapısı ile mekân-yaşam bütünselliğine görünürlük kazandırmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda algıların doğal-yapılı mekânları dönüştürme biçimleri; yakın kentsel çevrelerin, doğal-yapılı kentsel ortamların, kırsal ve terk edilmiş yerleşkelerin içerdikleri çevresel yaşam hikâyelerinin keşfedildiğı analiz çalışmaları, yaşam mozağıne eklemlenen yeni hikâyeler olarak tanımlanan mekânsal tasarımlar ve aralarındaki ilişkiler irdelenmiştir. Mimari tasarım eğitiminde yer-program etkileşiminin öneminin kavranması açısından tasarım alanı-mimari program seçiminin öğrencilere bırakılmasının önemine değinilmiştir. Doğal-yapılı çevrelerin içediğı alt bölgelere-sınırlara-merkezlere özgü fiziksel-sosyal dinamiklerin gözetildiğı yer-program belirleme sürecinin tasarım edimini soyut-somut bağlamda derinleştireceğine işaret edilmiştir. Yaşamsal hikâyeler aracılığıyla mekân-yaşam bütünlüğüne yapılacak vurgu, öğrencilerin uygulanmış/ uygulanmamış mimari projeleri biçim-hizmet-anlam bağlamında ilişkilendirerek ölçekler arası incelemelerine, tasarım-kuram ilişkisini kurabilmelerine, mimarlık disiplininin kapsadığı hizmet olanaklarının farkına vararak sosyal konular bağlamında bilinçlenmelerine yardımcı olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mekân-yaşam bütünselliğı, mimari tasarım ediminin fizikötesi kapsamı, mimari tasarım ve ölçekler arası devinin, tasarım ediminin holistik yapısı, tasarım-kuram ilişkisi.

¹Doç. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi, E-mail: ayca.alangoya@bilgi.edu.tr

Spatial Designs as Stories Integrated into the Mosaic of Life

*

Kezban Ayça Alangoya²
ORCID: 0000-0003-0294-0912

Abstract

Natural-built environments hosting rich living species along with humans contain life stories. When users are alluded to be the protagonists of life stories and the natural-built environments to be the scenes of life, then it is emphasized that site analyses are studies in which the existing life is deciphered, and spatial designs are stories integrated into the mosaic of life. Emphasizing the space-life inseparability illuminates the metaphysical scope of architectural design. The act of architectural design, in which phenomenological experience- cognitive analysis-individual design act simultaneously, is a creative process integrating subjective-objective dimensions. This study aims to shed light on the dynamic structure of the creative design act moving between scales and the space-life integrity. Therefore it is examined how the perceptions transform natural-built spaces, and how analytical studies exploring environmental life stories of natural-built urban environments/rural/abandoned settlements relate to spatial designs being new life stories. It is noted that assigning design area-architectural program proposals to the student's choice will be supportive of revealing the unique physical-social dynamics of various natural-built environments. By grasping the space-life integrity through stories students might interrogate applied/unimplemented architectural projects in the context of form-service-meaning, establish relationships between design-theory, and take responsibility for physical-social issues.

Keywords: *The space-life integrity, metaphysical scope of architectural design act, architectural design between scales, the holistic nature of designing, design-theory relationship.*

²Assoc. Prof. Dr., İstanbul Bilgi University, E-mail: ayca.alangoya@bilgi.edu.tr

Giriş

Akademisyen mimarlarca yapılan fiil olduğu vurgusu mimarlığın özne-zaman-işlev-biçim ile ilişkilerinin derinliğine; eylemlerle oluşan mekânın eylemler yaratma gücüne işaret eder (Crosbie ve Pallasmaa, 2021; Robinson, 2021). Eylemlerle eyleyenler merkezinde oluşmuş/oluşmakta olan yaşam, mekân olgusunun ana ögesidir. Benzer şekilde hareketlerin/ algıların/duyguların koreografisini yaratarak deneyimleri yönlendiren/ etkinleştiren/sınırlandıran mekân, bireysel ve toplumsal yaşam dinamiklerini etkiler (Spence, 2020). Bireylerin ve toplumların dünya yaşamındaki ilişkilerine aracılık eden mimarlık disiplininin eğitimi çok duyulu hayal gücünün desteklenmesinin yanı sıra gerçeklik ve benlik algısının güçlenmesini gerektirmektedir (Pallasmaa ve Zambelli, 2021). Mekân-yaşam bütünselliği olgusu aracılığıyla yaratıcı tasarım ediminin sübjektif/objektif niteliklerine, mekânın fizik/fizikötesi boyutlarına, mimarlık mesleğinin geniş hizmet kapsamına ışık tutmak amacıyla kurgulanmış bir öğretim/eğitim sürecinin deneyimlerinin aktarıldığı bu çalışmada 'mekânsal tasarımların yaşam mozaiğine eklemlenen yeni yaşam hikâyeleri' olarak tanımlanması yeni yöntemlerin uygulanmasına ve yaratıcı çıktılara yol açmıştır. Toplumlar/gruplar/bireyler olmak üzere insanlara ve zengin canlı türlerine ev sahipliği yapan doğal-yapılı çevreler çok çeşitli yaşam hikâyeleri içerir. Kullanıcı profillerinin yaşam hikâyelerinin kahramanları, doğal-yapılı çevrelerin yaşamın sahneleri olarak imlenmesiyle çevresel analizler ve özel alanlarda konumlanarak hizmet sunacak mekânsal tasarımlar, var olan ve ona eklenen yaşamsal hikâyeler olarak bütünleşir. Hikâyelerin anlatıldığı/tartışıldığı/ kurgulandığı eğitim ortamları öğrencilerin hayal gücünün gelişmesine olanak sağlar (Francois, 2021). Mekânsal bir bağlamla ilişkilenen hikâyelerin okunabilmesi ve var olana eklemenecek anlamlı hikâyelerin kurgulanabilmesi bedensel-duygusal deneyimin yanı sıra zihinsel açıklamaları gerektirir (Coates, 2012; RethinkingTheFuture, 2022). Doğal-yapılı mekânların fenomenolojik deneyimi mimarlık mesleğinin kapsamını işlevi belirlenmiş binaların tasarımı olarak imgeleyerek mimarlık eğitimine adım atmış öğrenciler bağlamında özel önem kazanır.³ Mekânlara özgü fiziksel-

³ Özne-olgu arasında kurulan ilişkilerin incelendiği fenomenoloji kuramı, mekân-yer-zaman konularına eğilen Alman felsefeci M. Heidegger aracılığıyla mimarlık disiplinine taşınmıştır (Heidegger, 1951). Fenomenolojik yaklaşım soyut çerçeveler içinde düşünülen, matematiksel ve fiziksel bir büyüklük olarak kavranan mekânın duyuşal/duygusal deneyimini ön plana almış, yer kavramını yeni bir düşünce aracı olarak sunmuştur (Bahadır, 2014). Böylece modernizmin soyut dilinin içerdiği bölge (*zone*)-işlev gibi sözcüklerin yerini karakter-atmosfer-

sosyal fenomenlerin duyuşal-duygusal olarak algılanması bölgelerin ortak-bireysel gezilerde ziyaret edilmesini gerektirir. Doğal-yapılı çevrelerin gerek fenomenolojik deneyimi gerekse yazılı-görsel kaynaklar aracılığıyla bilişsel bağlamda incelenmesi süreçleri bireysel deneyimlerin-fikirlerin-duyguların paylaşımıyla derinleşir. Mekân olgusunun fizik-fizikötesi unsurları kapsayan yapısına ışık tutacak mimari tasarım eğitiminde somut-soyut unsurlar arasındaki dengenin sağlanması önemlidir. Çevresel analiz çalışmalarıyla bireysel tasarım ürünü arasında uzanan doğrusal bir süreç olarak algılanabilen mimari tasarım edimi, özünde fenomenolojik deneyim-bilişsel çevre analizi-bireysel tasarım aşamalarının eş zamanlı etkidiği holistik yapıda bir süreçtir. Mimari tasarım eğitiminde sosyal-psikolojik-duygusal kaygılar gibi tasarımın somut olmayan unsurlarıyla bilinçli ilişkiler kurulmalı; farklı değer sistemlerine, felsefi-sanatsal konulara temas edilmelidir (İbrahim ve Utaberta, 2012, s.30-35). Mimari tasarım edimi teknik bilgi-estetik-pratik becerilerin ötesinde sözlü ve sosyal iletişimin önem kazandığı, bireysel-toplumsal konularla ilişkilenen psikolojik-sosyolojik-kültürel bir yaratım sürecidir (Foque, 2011; Nicol ve Pilling, 2000; Psarra, 2009; Salama, 1995). Mekân-yaşam bütünselliğinin merkeze alınmasıyla tasarım eğitimi süreci bireysel paylaşımlar-ortak sorgulamalar aracılığıyla zenginleşebilecek, eğitimcinin bilgiyi üretirken öğrenciyi veren kişi olduğu modelden bilginin ortak üretilip geliştirildiği modele geçilmesi desteklenebilecek (Coates, 2012; Neven, 2020), öğrencilerin öğrenci kimliklerinin ötesinde sürecin zenginleşmesi için kendilerine ihtiyaç duyulan ergin bireyler olduklarını fark etmeleri hızlanabilecektir.

Yöntem

Mekânların yaşamsal hikâyeler, yaşamsal hikâyelerince mekânlar oldukları kabulü üzerinden mekân ile yaşamın ayrılamaz bir bütün olduğu olgusunun merkeze alındığı bu çalışmada uzun süreli bir eğitsel stratejinin sonuçları aktarılmaya çalışılmıştır. Eğitim sürecinde edinilen deneyimler sonucu kaleme alınmış bu çalışmaya eşlik eden proje çıktıları 2017-2022 arasındaki öğretim-eğitim dönemine yayılmaktadır. Mimari üretimlerin verili bir programın biçimsel bir oluşuma yerleştirilmesinin ötesine geçen kapsama dikkat çekmek ve tasarım ediminin sübjektif-objektif değerleri bütünleştiren

imgе gibi kolektif belleği çağırın sözcükler almıştır (Koçyiğit,2007). Özenin nesneyle ilişkisinde nesnenin fiziksel gerçekliğinden çok özne tarafından nasıl algılandığı belirleyicidir. Algılar ise bireysel bellekle-imgеleme-bilinçaltıyla ilişkilendir (Pallasmaa, 2011).

yapısına ışık tutmak, yazarın eğitsel stratejisinin ana bileşenlerini oluşturmuştur. Bu bileşenler uzun süreye yayılmış bu eğitsel stratejinin hem yazar hem de her eğitim dönemi bağlamında yazarın birlikte çalıştığı 10-12 öğrencinin karşılıklı bir eğitim-öğretim deneyimine dahil olmasına olanak tanımıştır. Mimarlığın fizikötesi kapsamı ile tasarım ediminin sübjektif-objektif değerlerine ışık tutmanın amaçlandığı her bir öğretim-eğitim döneminde sırasıyla,

a. doğal-yapılı mekânların fiziksel özelliklerinin duyuusal-psikolojik deneyim aracılığıyla nasıl dönüştüğü birey ile mekâna dair gizemleri açığa çıkaran algısal maketlerin üretimi aracılığıyla irdelenmiş, var olan mekân üzerinden üreyen algısal mekân hikâyelerine değinilmiştir.

b. var olan yaşam hikâyelerinin keşfi olarak tanımlanan çevresel analiz çalışmalarında doğal-yapılı geniş mekânların içerdiği fiziksel-sosyal özellikler objektif değerler bağlamında incelenmiştir. Eş zamanlı olarak öğrencilerin seçimine bırakılan bireysel tasarım alanı-program seçimleri tartışılmış, böylece mekânlara özgü objektif değerlerin dahi duyuusal-psikolojik-bilişsel açıdan sübjektif olarak yorumlanabileceğine ışık tutulmuştur. Yapılı çevrelerin içerdiği yaşam hikâyeleri yakın kentsel çevreler, doğal-yapılı kentsel ortamlar, kırsal yerleşkeler, terk edilmiş yerleşkeler bağlamında irdelenmiştir.

c. var olan yaşam mozaiğine eklemlenen hikâyeler olarak tanımlanan bireysel mekân tasarımları aracılığıyla tasarımların yapılı çevrelerde konumlandığı özel alanlara özgü hikâyeleri detayları incelenmiş, önerilen programların bölgeye sunduğu ve bölgeden sağladıkları niceliksel-niteliksel kazanımlara değinilmiştir. Mimari tasarım ediminin holistik ve ölçekler arası devingen dinamiğine ışık tutmak amacıyla genel-özel vaziyet planları ve farklı yapısal ölçeklerde eş zamanlı çalışılmıştır.

Bulgular

Bölgelerin içerdiği hikâyelerin keşfedilmesi-yorumlanması sürecinde tasarım alanı-mimari program seçiminin öğrencilere bırakılması önem kazanmıştır. Alt bölgelerde-sınırlarda-merkezlerde çalışmayı seçen öğrenciler eklemlenecekleri hikâyelerin kurgusunda bu mekânlara özgü olarak yorumladıkları yaşamsal dinamiklerden (gerilimli-sürtüşmeli-kalabalık-tenha-ürkütücü-sakin-huzurlu) ilham almıştır. Bilişsel analizler ve ortak gezilerde keşfedilen doğal-yapılı değerlerin (boş-içerdikleri değere uygun kullanılmayan alanlar-hasarlı dokular-yapılar) yanı sıra bireysel algıların paylaşımı tasarım eğitimini zenginleştirmiş;

- a. tasarım ediminin analiz çalışmaları ve bireysel tasarımlarla bütünleşmiş bir süreç olarak kavranmasına,
- b. mekânın fizik-fizikötesi boyutlarına temas edilmesine,
- c. ortak geziler-bilişsel analizler-bireysel deneyimler aracılığıyla keşfedilen değerlerin paylaşımına, tasarım eğitiminde sözel iletişimin güçlenmesine-derinleşmesine,
- d. tasarım alanı-mimari program seçiminin yaratıcı sürecin önemli bir parçası olduğunun bilincine varılmasına,
- e. mimarlık öğrencilerinin uygulanmış/uygulanmamış projeleri biçim-alan-program: sunulan hizmet/kullanıcı profili-strüktür-malzeme-anlam açısından ölçekler arası ilişkilendirerek değerlendirmelerine,
- f. güncel fiziksel-sosyal sorunlar üzerinden tasarım-kuram ilişkisinin kurulmasına,
- g. mekânların güncel fiziksel-sosyal sorunlarının çözümünün mimarlık disiplininin hizmet alanı dahilinde olduğunun farkına varılmasına,
- h. öğrencilerin çevresel sorunlara ilgi duymalarına, sorumluluk hissederek hizmet bilinci kazanmalarına yardımcı olmuştur.

Var Olanın Dönüşümü ve Temsili : Algısal Mekân Hikâyeleri

Sanat eserleri ve sosyal olaylar gibi mekânlar da bireylere özgü duyusal-psikolojik-bilişsel özellikler etkisinde algılanır. Bireysel algılar var olan mekânı dönüştürür. Doğal-yapılı çevrelerin biçimsel özelliklerinin-öğelerinin-malzemelerinin bireylerin görsel-işitsel-dokunsal-kokusal duyu-ları-tecrübeleri/anıları aracılığıyla algılanması sonucu geçici-kalıcı algısal mekânlar oluşur. Aynı doğal-yapılı çevrelerin algısı doğal etmenlerin değişimi ve/veya bireyin edindiği yeni tecrübeler sonucunda da dönüşüme uğrar. Doğal-yapılı çevreler bireye özgü algıların yanı sıra gruplara özgü algılar aracılığıyla da dönüşürler. İnsanların dışındaki canlıların barındığı doğal çevrelerin ıssız-güvensiz olarak betimlenmesinin insansal bakış açısını yansıması gibi bazı kentsel bölgelerin tekinsiz-yoksul-zengin-çirkin-güzel olarak betimlenmesi de belirli toplumsal grupların algılarına özgü sınıflandırmalardır. Var olanın birey-grup-toplum ölçeğinde nasıl algılandığı bilgisi söz-ürün-eylem içeren temsiller aracılığıyla edinilir. Bireye-gruba-topluma özgü deneyimlerin ifadesi olan temsiller var olanın yorumlarıdır (Erzen, 2015). Mekânsal tasarımlar çizimler ve maketler aracılığıyla temsil edilir (Asar ve Çebi, 2018, s.118-143). Mimari tasarım eğitimi sürecinde öğrencilerin algıladıkları haliyle mekânları temsil etmeleri var olanın dönüşümüne görünürlük kazandırır. Fiziksel-psikolojik etkiler altında gerçekleşen algı-

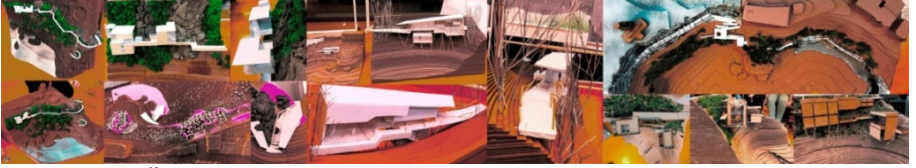
lama sürecinde doğal-yapılı mekânların bazı öğeleri ön plana geçerken bazıları geri planda kalır. Var olan mekânın dönüşümünün temsil edildiği farklı ölçekli çizimler ve maketler öğrenciler tarafından yazılan algısal mekân hikâyeleridir. Var olanın dönüşümlerinin görünürlük kazanmasıyla algısal hikâyeler kıyaslanabilir, mekânın nasıl-neden dönüştüğü tartışılır, algının kökenleri sorgulanır ve böylece mekânın işlev ve fizikötesi boyutlarına ışık tutulabilir (Tablo 1.).

Doğal mekân hikâyeleri

Kentsel yaşama adapte edilmiş parkların-bahçelerin fiziksel özellikleri kentlilerin algısında çok farklılaşan izler bırakmaz. Ancak kentsel yaşamın dışında konumlanan bakir doğal mekânların fenomenolojik deneyimi algı farklılıklarını tetikler. Topografik yapıları, katı-sıvı zeminleri (toprak-kayaç tabakaları-akar/durgun sular/bataklıklar), botanik-zoolojik öğeleri (bitkiler/sazlıklar/korular/ormanlar/endemik türler), dolayısıyla fiziksel özellikleri (boyut-renk-doku-koku-ses) farklı doğal çevrelerin her biri zengin fenomenolojik deneyimler sunar. Doğal çevrelere eklemlenen zamana bağlı doğal (buğu/nem/ısı/sis/rüzgar)-akustik (yankı/ses)-optik (karanlık/aydınlık/loşluk/yansıma) olgular, bireyin algısal mekân hikâyelerini çeşitlendirir. Mimari tasarım eğitiminde bakir doğal çevrelerde gerçekleştirilen algısal çalışmalar, deneyimlenen özel yer-zaman bağlamında öğrencilere kendilerinin insan-doğa-mekân ilişkilerine yaklaşımlarına dair bir içgörü sunar. Hangi doğal olguların (hayvanlar-uçurumlar-karanlıklar-dalgalar-uğultular-yankılanmalar) özgürleştirici-tedirgin edici fenomenler olarak algılandığı bakir doğal çevrelerde konumlanan bireysel tasarımlarda görünürlük kazanır. Kurgulanan bireysel doğa rotalarında kapsanan-kapsanmayan doğal elemanlar (düzlükler-eğimler-uçurumlar-orman derinlikleri-bataklıklar-akar/durgun su öğeleri vb.), önerilen programlar (inziva birimleri-sanatsal/zihinsel üretim birimleri-tehlikeli spor aktiviteleri), tasarlanan açık-yarı açık-kapalı durakların konumları (geniş/dar görüşlü-korunaklı/ korunaksız-sessiz/uğultulu/yankılı alanlar-kıyıları/su yüzeyleri), önerilen strüktürel sistemler (asma-germe/gömme/oyma), yapı elemanları (yüzeyler-çubuklar-köprüler-konsollar) ve yapı malzemeleri (doğal/ endüstriyel-geçirimsiz/geçirgen-opak/şeffaf/ yansıtıcı-ses artırıcı/yutucu) insan-doğa-mekân ilişkilerine dair yaklaşımları yansıtan mekânsal hikâyelerin öğeleridir. (Şekil 1.-4.)

Şekil 1. Rumeli Feneri. Çobanbeyli, C.-Karagözlü, P.-Özardalı, Ç.-Anonim (Yazar, 2017; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 2. Şile. Ölmez, B.-Ward, H.-Fatena, Y.-Tosun, T. (Yazar, 2018; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 3. Terkos. Yalçı, R.-Can, S.-Yüzgüleç, S. (Yazar, 2019; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

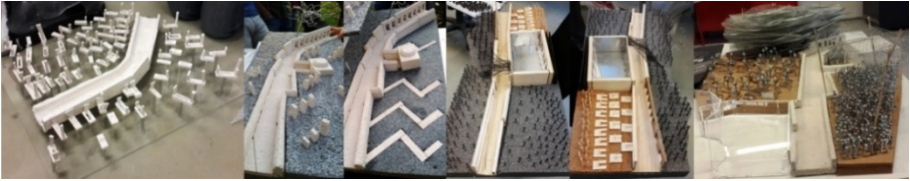

Şekil 4. Terkos. Kaldı, C.-Çetin, Ş.-Tombul, E. (Yazar, 2019; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Yapılı mekân hikâyeleri

Geniş doğal mekânlar gibi tarihi-çağdaş yapılı çevrelerin fenomenolojik deneyimi de bireylere özgü duysal-duygusal donanımlar bağlamında çeşitlenir. Mimari tasarım eğitimi sürecinde öğrenciler bedensel ölçekte deneyimlemek üzere seçilecek yapılı çevrelerin sokak-meydan-çarşı-avlu gibi açık-yarı açık öğelerini (1/50-1/100 ölçekli), kapalı öğelerini (1/50-1/20 ölçekli) algısal çizimler-maketler aracılığıyla temsil ederler. Aynı mekân geçici doğal-akustik-optik-sosyal olgular etkisinde aynı bireylerce dahi farklı algılanabildiğinden deneyim zamanı önem kazanır. Temsil süreci, seçilmiş

özel mekânda-zamanda gerçekleşmiş deneyimin irdelenmesini ve alguların dolaysız aktarımına dair denemeleri kapsar. Deneyimlenen açık-yarı açık-kapalı mekânların somut öğelerinin (düşey/yatay yüzeyler-odak noktaları-strüktür) hangi nitelikleriyle (adet-boyut-renk-doku-opaklık/şeffaflık/geçirgenlik) algıda öne çıktığı-geride kaldığı-kaybolduğu sorgulanır. Zamana bağlı doğal (buğu/nem/ ısı/sis/rüzgar)-akustik (yan-kı/ses)-optik (karanlık/aydınlık/loşluk/ yansıma) olguların, bireysel-toplumsal etkinliklerin (ulaşım-ticaret-eğlence-protestolar vb.) bireyin mekânsal algısına (büyük/küçük-geniş/dar-etkili/etkisiz-hafif/ağır-gürültülü/sessiz-kalabalık/sıkışık/dinamik-sakin/ıssız/ürkünç vb.) katkıları tartışılır. Algısal maket üretimi sürecinde öğrenciler bireysel mekân deneyimlerini dolaysızca yansıtacak malzemeleri seçmeye ve doğalarına uygun biçimde işlemeye gayret ederler. Doğalarına uygun işlenen malzemeler aracılığıyla deneyimlerin etkin şekilde yansıtılması sorunsalı öğrencileri malzeme seçimlerini-işleme tekniklerini-aktarmak istedikleri deneyimleri sorgulamaya ve yeni denemeler yapmaya teşvik eder. Algısal maketlerin üretimi parça-bütün ilişkisini içeren tektonik sisteme dair farkındalık yaratır, ölçek konusunun üç boyut üzerinden içselleştirilmesini sağlar. Algısal mekân hikâyelerinin ölçekli maketler-çizimler aracılığıyla kıyaslanması süreci algıda seçicilik olgusunun aynı mekânı nasıl dönüştürdüğüne ışık tutar. (Şekil 5.-6.)

Şekil 5. Eyüp'te bir sokak. (Yazar, 2017; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 6. Kaç tane Yerebatan Sarnıcı var? (Yazar, 2017; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Tablo 1. Var olanın dönüşümü ve temsili: Amaç-Yöntem-Araç ve Bulgular

Var olanın dönüşümü ve temsili: Algısal Mekân Hikâyeleri

(Doğal Mekân Hikâyeleri, Yapılı Mekân Hikâyeleri)

Var olanın dönüşümü ve algıların temsili süreci: **Amaçlar**

- Duyusal-psikolojik-bilişsel girdilerle yapılanan bireysel/toplumsal algıların doğal-yapılı mekânları dönüştürdükleri bilgisinin edinilmesi: Mekânın işlev ve fizikötesi boyutlarına ışık tutulması,
 - Algısal mekânlardaki dönüşümler üzerinden var olan mekânı oluşturan fiziksel elemanların (mekân tektoniği) farkına varılması,
 - Geçici-kalıcı algısal mekânların oluşum sebeplerinin (doğal-kişisel) irdelenmesi: Algısal kökenlerinin sorgulanması,
 - Var olanın yorumu olan bireysel algıların ölçekli mimari temsil araçları aracılığıyla paylaşılabildiği bilgisinin edinilmesi,
 - Temsil becerilerinin kazanılması.
-

Var olanın dönüşümü ve algıların temsili süreci: **Yöntemler**

- Ortak-bireysel fenomenolojik geziler,
 - Mekânsal dönüşümlerin (algısal mekân hikâyeleri) ölçekli mimari temsiller aracılığıyla kıyaslanması,
 - Mekânın nasıl-neden dönüştüğünün tartışıldığı ortamların yaratılması.
-

Var olanın dönüşümü ve algıların temsili süreci: **Araçlar**

- Var olan mekânın dönüşümünün (algısal mekân hikâyeleri) temsil edildiği farklı ölçekli çizimler ve maketler,
 - Bireysel deneyimlerin yansıtılabileceği farklı malzemeler.
-

Var olanın dönüşümü ve algıların temsili süreci: **Bulgular**

- Bireysel algıların çizimlerle-maketlerle temsil edilebilirliğinin kavrandığı,
 - Aynı mekânın bireysel algılar bağlamında farklı temsil edildiği,
 - Mekânın algısına yol açan kalıcı-geçici etmenlerin (doğal: sis-ısı-ses-doku-ışık; kişisel: duyular-duygular-bilgiler-anılar) temsili sürecinde malzemelerin araştırılmasında-seçilmesinde-işlenmesinde beceriler kazanıldığı,
 - Mekânlara özgü tektonik sistemlerin (elemanlar-malzemeler) fark edilmesi.
-

Doğal-Yapılı Çevrelerin Çerçevenmiş Hikâyeleri

Mimarlık eğitimine başlayan öğrenciler mimarlık mesleğini işlevi belirlenmiş binaların tasarımı olarak tarifler. Ancak mekân olgusu bireysel/toplumsal/kültürel eylemlerle oluşmuş/dönüşmüş/oluşmakta olan kalıcı/geçici hikâyeler içeren doğal/yapılı çevreleri de kapsar (Borden, Kerr, Pivaro ve Rendell, 2005). Mimarlık disiplininin bina ölçeğini aşan fizikötesi kapsamının anlaşılabilmesi için tasarım eğitiminde çalışılacak doğal-yapılı çevrelerin fiziksel-sosyal özelliklerinin fenomenolojik deneyimi önem kaza-

nır. Ancak geniş doğal-yapılı çevrelere özgü özellikler insan bedeni aracılığıyla yeterli şekilde deneyimlenemediğinden bilişsel araştırma yöntemleri devreye girer (Tablo 2.). Geniş yapılı alanlar fiziksel dokularının yanı sıra işlevleri-kullanıcı profilleri çeşitlenen alt bölgeler içerdiklerinden az yerleşkeli doğal alanlara kıyasla daha kapsamlı sosyal dinamikler içerirler. Doğal-yapılı çevrelerin ve içerdikleri alt bölgelerin sınırlarını-komşularını görünür kılan kadrajlarda kapsanması mekânsal hikâyelerin bütünlüklerinin kesilmeden çerçevelenmesine olanak tanır.

Çevresel maketler

Algıların temsil edildiği maketlerin üretim sürecinde olduğu gibi doğal-yapılı çevrelerin temsil edildiği çevresel maketlerin üretim süreci de teknik becerilerin-bilgilerin ötesinde öğrencilerin çalışılan çevreye duyarlıklarını gereksindirir (Derviş, 2020). Gezilerde deneyimlenmiş doğal-yapılı fiziksel öğelere, bölgeye özgü gündelik hayata, toplumsal-sosyal düzene dair anıların canlandığı, uygun kadraj ve ölçeğin belirlendiği, dokusal özellikleri ve farklılıkları görünür kılan malzemelerin seçildiği çevresel maketlerin üretimi sürecinde zihinsel-duygusal-zanaatsal etkinlikler birbirlerini olgunlaştırır. Fenomenolojik olarak deneyimlenmemiş alanları kapsayan geniş kadrajlı (1/1000-1/5000 ölçekli) çevresel maketler aracılığıyla çalışılan bölgeler stüdyoya getirilmiş olur. Gerek ortaklaşa üretim süreci gerekse inşa edilmiş maketlerin başındaki sohbetler; soruların üretildiği, deneyimlenmiş-deneyimlenmemiş niteliklerin-niceliklerin fark edildiği, bölgelerin fiziksel-sosyal olgularının ilişkileri üzerine düşünüldüğü, var olanın hikâyesinin keşfedildiği-incelendiği-yorumlandığı dolayısıyla eklemlenecek bireysel hikâyelerin kurgusuna ilham veren yaratıcı bir süreçtir.

Hava görselleri-haritalar-vaziyet planları/kesitleri

Doğal-yapılı çevrelerin içerdiği hikâyelerin keşfi, fenomenolojik çalışmalara ve çevresel maketlere ek olarak veya bunların gerçekleştirilemediği özel durumlarda (sağlıksal-iklimsel-ekonomik sorunlar), hava görselleri-haritalar gibi geniş çevrelerin bütünlüklü görünümünü sağlayan araçlarla desteklenir. Yeryüzüne yaklaşan-uzaklaşan hava görselleri ve harita kadrajları hikâyeye içinde hikâyeye içeren çerçevelerdir. Bölgesel-alt bölgesel bütünselliklerin mümkün olduğunca kapsandığı çerçeveler aracılığıyla iç içe giren mekânsal hikâyelerin incelenmesi, ölçeklere özgü içeriklerin kavranmasına, mekânsal öğelerin niceliksel değerlerinin (boyutlar-adet) gözetilmesine destek olacak, öğrencilere bireysel tasarım alanları-program önerileri bağlamında ilham verecektir. Bölgelerin içerdiği hikâyeler;

a. doğal-yapılı çevrelerde seçilmiş tasarım bölgesinin sınırlarını-komşuluk ilişkilerini (sınırların niteliği-geçişler), dokusal farklılıklar içeren alt bölgeleri görünür kılan çerçeveler,

b. alt bölgelerin dokularını oluşturan öğelerin (doğal/yapısal öğeler-kamusal/özel öğeler) kıyaslanabildiği, alt bölgesel kimliklerin (merkezi/yanal önem-özel işlev) sorgulanabildiği, alt bölgeler arası ilişkilerin gündelik hayat etkinlikleri açısından irdelenebileceği çerçeveler,

c. odaklanılan alt bölgenin sınırlarını görünür kılan, komşuluk ilişkilerinin sorgulanabildiği, alt bölgeye özel kentsel morfolojik öğelerin niceliksel özelliklerinin (çeşitlilik/boyut/adet, doğal/yapılı-özel/kamusal alan oranları) niteliksel olgularla (işlevler/kullanıcı profili çeşitliliği) ilişkilendirilerek incelenebildiği, bölgelerin sosyal-fiziksel sorunlarının/değerlerinin (kamusal hizmet eksiklikleri-işlevsiz alanlar-ulaşım konusu-tarihi/güncel alanlar) sorgulanabildiği-tahminlerin üretilebildiği çerçeveler,

d. alt bölgesel dokularda niceliksel özellikleriyle (boyut-adet-doku biçim) diğerlerinden farklılaşan kentsel morfolojik öğelerin bölgesel gündelik hayat bağlamında içerdiği değerlerin/sorunların irdelenebildiği çerçeveler aracılığıyla keşfedilebilir.

Çerçevenmiş hava görselleri aracılığıyla bölgesel hikâyelerin izinin sürüldüğü süreç aynı zamanda öğrencilerin duyuşal-duygusal-bilişsel donanımları ışığında bireysel hikâyelerini eklememeyi tercih edecekleri yaşam dinamiklerini keşfettikleri süreçtir. Bireysel hikâyelerini eklemleyecekleri ortamların uzak-yakın komşularını, fiziksel-sosyal özelliklerini yeni çerçeveler aracılığıyla inceleyen öğrenciler keşif süreçlerini bireyselleştirirler. Kadrajları-ölçekleri hava görselleriyle eşleştirilecek halihazır çizimlerdeki eksik doğal-yapılı öğeler tamamlanınca doğal-yapılı çevrelerin hikâyeleri ölçekli vaziyet planlarına aktarılmış olur. Mekânsal öğelerin yükseklik bilgileri fenomenolojik gezilerde çekilmiş ve/veya dijital kaynaklardan edinilmiş fotoğraflardan vaziyet kesit çizimlerine aktarılır.

Keşif ve yorumlama süreci

Yaşam hikâyelerinin keşfi fenomenolojik deneyimlerin/paylaşımının, farklı ölçekli çizimlerin-maketlerin üretiminin, maket başı tartışmalarının yanı sıra merkezine incelenen bölgelerin yerleştirileceği, göze çarpan fiziksel öğelerin reel boyutları dikkate alınarak standart ölçeklere göre ayarlanacak hava görselleriyle/harita kadrajlarıyla çalışmayı gerektirir. Geniş bölgelerin içerdiği yaşam hikâyelerinin (1/5000-1/500 arası ölçeklenen) çevre maketleri ve (1/20000-1/1000 arası ölçeklenen) hava görselleri/haritalar aracılığıyla

keşfedilmesi süreci bireysel tasarımların konumlanacağı alanlarla önerilecek programlar hakkında öğrencilere ilham verir. Hava görselleriyle-haritalarla çalışırken işlev-kullanıcı tahminine yönelik oyunlar kurgulandığında bölgelerin fiziksel-sosyal özellikleri ve zamansal etkiler eğlenceli şekilde araştırılabilir. Bölgelerin içerdiği yaşam hikâyelerinin tahmini, sorgulama eyleminin zihin açıcı işlevini devreye sokar (Güneş, 2016, s.190-206). Soru sorma ediminin dikkati toplama-konuşmayı/düşünmeyi başlatma-diyalog kurma-hayaller doğurma özelliği antikiteden günümüze geçerliliğini korumaktadır (Aygün, 2018). Bilişsel bilimciler konuların incelenmesine sorularla başladığında öğrencilerin konuları daha iyi hatırladıklarını, sordukları sorular cevaplandığında bilginin hafızaya daha iyi entegre edildiğini keşfetmişlerdir (Houx ve Spicer, 2021). Soru sormanın teşvik edildiği ortamlar, soru sorarken cevap verme baskısına girmeden anlamaya yönelen öğrencilerin konunun içine girmesine, bireysel yargılarının esnemesine yardımcı olduğundan tasarım eğitiminde kadrajları/ölçekleri çeşitlenen hava görselleriyle-haritalarla çalışmak önemli ve pratiktir.

Çevresel analiz çalışmaları: Yapılı çevrelerin hikâyelerinin keşfi

İçerdikleri doku-işlev-kullanıcı çeşitliliği (sakinler-çalışanlar/öğrenciler-ziyaretçiler-gelip geçenler) ve bunların arasında kurulan ilişkiler sebebiyle hikâye içinde hikâyeler içeren yapılı çevreler kentsel morfolojik elemanlarla biçimlenmiştir. Doğal öğeler-yollar-parseller-meydanlar-binalar kentsel morfolojinin temel öğeleridir (Oliveira, 2016). Dokusal farklılıklar içeren morfolojik bölgelerin bir araya gelmesiyle kentler oluşur (Kropf, 2018). Kent morfolojisinin özel-kamusal kullanıma yönelik öğeleri kentsel ortamların yaratımına sonsuz bir yaratıcı kaynak sunarlar. Toplumların-bireylerin tasarladığı-yaşadığı-hayal ettiği doğal öğeler barındıran/barındıracak yapılı çevreler kendilerini keşfetmeye gelen ziyaretçileri ve maketler-hava görselleri-haritalar aracılığıyla kendilerini inceleyenleri sanat eserlerinin sanatseverler üzerinde yaptıkları etkilere benzer şekilde etkiler. Özellikle farklı dönemlere ait yaşantıların izlerinin okunabildiği tarihi geçmişe sahip kentsel çevreler değişimin biyografisi haline gelmiştir (Ulubay ve Önal, 2020, s.39-65). Morfolojik öğelerle aralarındaki ilişkilerin mercek altına alındığı yerleşim yerlerinin barındırdığı geçmiş-güncel yaşam hikâyelerinin deşifre edilmesi bir mektubun okunmasına benzer (İnceoğlu, 2016-2020). Toplumsal yaşamın sahneleri olan yapılı çevrelerin farklı dokular içeren alt bölgelelerdeki kullanıcıların alışkanlıkları-ihtiyaçları-morfolojik elemanlarla kurdukları ilişkileri fenomenolojik geziler aracılığıyla yerinde gözlemlenir, göz-

lemciye özgü duyusal-duygusal-bilişsel donanımlar ışığında yorumlanır. Doğal öğeler barındıran yapılı çevrelere farklı ölçeklerdeki-kadrajlardaki hava görselleri aracılığıyla yaklaşıldığında alt bölgelerin sınırları-komşulukları-özel işlevleri-topluluk içinde birey olma hissini yaşadığı kısa süreli sosyal temaslar sunan kamusal öğeleri (parklar-bahçeler-sokaklar-meydanlar-avlular-pazarlar-kıyılar-istasyonlar-duraklar-iskeleler vb.) keşfedilir, alt bölgelere ve öğelerine özgü hikâyelere dair tahminler yürütülür, sorular üretilir, cevaplar aranır. Yapılı çevrelerin mekânsal hikâyeleri yakın kentsel çevreler-kentsel doğal alanlar/merkezler-kırsal yerleşkeler-terk edilmiş yerleşkeler bağlamında özelleşir.

Yakın kentsel çevreler

Yakın kentsel çevrelerin fiziksel-sosyal olgularının ilişkilendirilerek sorgulanması yaşam hikâyelerinin deşifre edilmesidir. Mimari tasarım eğitiminde öğrencilerin yakın çevrelerinin içerdiği yaşam hikâyelerini keşfetmeye yönlendirilmeleri farklı bölgelerde ikamet edilmesi sebebiyle stüdyoda birbirinden farklı yaşam hikâyelerine tanık olunmasına, farklı ilişki biçimlerinin tartışılmasına olanak tanıyacaktır. Yakın çevrelerin hikâyeleri sürprizlere zemin hazırlayan fenomenolojik geziler kanalıyla keşfedilir (Schulz, 2000, s.42-43). Fenomenolojik gezilerinde yakın çevrelerinin içerdiği fiziksel (görünen sınırlar/komşuluklar-doğal/yapılı morfolojik öğeler-dokusal/işlevsel farklar) ve sosyal unsurları (görünmeyen sınırlar-kullanıcı çeşitliliği-demografik yapı-gruplar/ bireyler-özel aktörler-hizmetler) deneyimleyen (Whyte, 1980) öğrenciler kullanıcıların ortak-bireysel algısında çevreye dair oluşmuş imajları kavramak için anketler hazırlayabilirler (Lynch, 1964). Yaşamın mekân, mekânın yaşam olduğu anlayışını merkeze alarak düzenlenmiş anketlere kullanıcıların verdikleri beyanların (alışkanlıklar/tercihler/çekinciler-ihtiyaçlar/hayaller-ilişkiler/ilişkisizlikler-değerlerin/sorunların) çevresel yaşam hikâyesinin bölümlerini oluşturan bütünleşmiş fiziksel-sosyal olgular olduğu kavranır. Mahallelerin doğal/yapılı kentsel öğelerle kurdukları komşuluklar aracılığıyla geçici-kalıcı kullanıcılar arasında kurulan ilişkilerin (sürekli-süresiz karşılaşmalar-görsel tanışıklık/sohbet-çekince) keşfi hikâyelerin çeşitlenmesinde derinleşmesine yol açar. Yakın çevrelerin uygun kadrajdaki-ölçekteki hava görselleri-haritalarla kapsanması, bedensel algının ötesine geçen bütünselliklerin/ayrışmaların farkına varılmasını, gezilerde edinilmiş deneyimlerle kıyaslanmasını sağlar. Yakın çevrelerin hikâyeler üzerinden irdelenmesi,

mekân-yaşam bütünselliğinin ve mekâna dair fizikötesi boyutların duyuşal-duygusal-bilişsel bağlamda içşelleştirilmesini sağlayacaktır.

Doğal-yapılı kentsel ortamlar

Kentler, özel-yarı kamusal-kamusal yapılı öğelerin yanı sıra kentlilerin bedensel-ruhsal sağlığı için vazgeçilmez önem taşıyan kamusal doğal öğeler barındırır. Kentsel dokuların içlerinde-çeperlerinde konumlanan doğal alanlar (bostanlar/bahçeler gibi tarımsal üretim alanları, parklar/su öğeleri/kıyı şeritleri/korular/ormanlar) kentlerin geçmişten geleceğe uzanan hikâyelerinin korunması/güçlendirilmesi gereken değerleri, kentlerde yaşayan canlıların beslenme/üretim/sağlık/dinlenme/huzur kaynaklarıdır. Doğal-yapılı alanların toplamı olarak fiziksel bir büyüklük içeren kent, kültürel-ekonomik-politik koşulların belirlediği ve bu koşullardan etkilenen kentlilerden (insanlar/bitkiler/hayvanlar) ayrı düşünülemez sosyolojik bir bütündür. Kapitalist sistemde genellikle maddiyat üzerinden değer biçilen kentsel alanlar yaşam öyküleri içeren manevi değerler barındırır. Yakın çevre/mahalle ölçeğinden farklı olarak kentsel ölçekte hareketli (evlerine/işe/alışverişe/ okula giden)-hareketsiz (duran/seyreden/bekleyen) gruplar-bireyler (genç/yaşlı-çalışan/işsiz-evsiz-engelli) niceliksel veriler (kalabalık/tenha) sunan prototip kentliler olarak algılanır. Kentlilerin kamusal morfolojik öğeleri kullanımları esnasında kurdukları/kurmadıkları ilişki türlerinin mercek altına alınmasıyla gruplar-bireyler kentsel çevrelere özgü yaşam hikâyelerindeki niteliksel kimliklerini geri kazanır. Mahalle ölçeğinden farklı olarak kentsel ölçekte tekrarsız karşılaşmalar/tesadüfler/kısa süreli tanışıklıklar/paylaşımalar/sorunlar-yardımlaşmalar yaşanır. İstasyonlar-duraklar-iskeleler bekleyen-koşuşturan-tesadüfleri değerlendiren-değerlendirmeyen; meydanlar-parklar-sokaklar-köprüler gündelik yaşama ayak uydurmaya çalışan-çalışmayan grupların/bireylerin başkahramanlar olduğu hikâyelerin sadece bazı dinamik sahneleridir (Mumford, 1961). Fenomenolojik gezilerde hikâyelerinin izi sürülecek kentsel çevrelerin içerdığı fiziksel (sınırlar/geçişler/yoğunluklar, özel/yarı kamusal/kamusal morfolojik öğelerin oranları, bölgesel/yapısal ölçekli dokusal/işlevsel farklılaşmalar, özel işlevler)-sosyal olgular (kullanıcı profilleri/eylemleri, anılar/ihtiyaçlar, malzemelerin/biçimlerin iletişim gücü, kentli/mahalleli-aidiyet/ötekilik-toplumsallık/bireysellik kavramları) ve bütünleşmeleri incelenir. Deneyimlenmemiş alanlar ve/veya bedensel ölçekte algılanamayan niceliksel değerler (boyutlar/ adetler) ve bunların niteliksel değerlerle ilişkileri detaylanan hava görselleri-haritalar aracılığıyla tartışılır-sorular üretilir-tahminler yürü-

tülür-bilişsel araştırmalar yapılır. Var olanın hikâyesinin keşfi sürecinde bireysel tasarımlarını var olana eklemenecek hikâye bölümleri olarak algılayacak öğrenciler, analiz ve bireysel tasarım süreçlerinin ardışık aşamalar olmayıp eş zamanlı geliştiklerine tanık olur, tasarım ediminin holistik yapısına dair içgörü edinirler.

Kırsal yerleşkeler

Niceliksel değerleri (nüfus yoğunluğu-yerleşkesel boyutlar) benzerlik gösteren kırsal yerleşkeler, doğal çevre özellikleri (topografik özellikler-doğal öğeler/kaynaklar/yemel malzemeler/iklimsel özellikler), yapılı çevre özellikleri (komşular/sınırlar-yemel malzemelerle üretilmiş geleneksel yapımlar-sistemleri-yerleşke dokusunu oluşturan kamusal-özel morfolojik öğe oranları/biçimleri-tarihsel izler-yapısal dönüşüm), üretim faaliyetleri (tarım/zanaat/hayvancılık/balıkçılık/ madencilik vb.), sosyal değerleri (demografik yapı-toplumsal gelenekler/görenekler/ortak etkinlikler-gündelik yaşam ritmi) ve sorunları/ihtiyaçları açısından farklılıklar gösterirler. Farklılıklar kırsal yerleşkelerin içerdığı yaşam hikâyelerini özgünleştirir. İçerdikleri morfolojik öğelerin insan bedenine yakınlaşan boyutlarının, gündelik yaşamın doğayla bütünleşmiş ritminin ve kentsel ortamlardakilerden ayrışan sosyal ilişkilerin fenomenolojik deneyimi, kentsel morfolojik öğelerin boyutlarına, kentsel gündelik yaşam ritmine ve sosyal ilişkilere alışmış öğrenciler açısından özel önem/değer kazanır. Beden ölçeğine yakınlaşan boyutları sebebiyle kolay algılanabilir morfolojik öğeler ve birbirleriyle tanışık sakinlerinin sosyal ilişkileri açısından yakın kentsel çevre hikâyeleriyle benzeşebilseler de kırsal yaşama yabancı öğrenciler kırsal yerleşke hikâyelerine farklılaşan duyuşal/duygusal/zihinsel tepkiler verirler. Öğrencilerin incelenen kırsal yerleşkenin hikâyesini oluşturan fiziksel (doğal-yapılı öğeler)-sosyal (özel üretim faaliyetleri-demografik farklılıklar-gelenekler/görenekler) kaynakları, duyuşal-duygusal-zihinsel açıdan nasıl deneyimledikleri, keşfettikleri ihtiyaçları/sorunları nasıl yorumladıkları eklemleyecekleri hikâyelerin kurgusunu-bireysel tasarımlarını konumlandıracakları özel alanların seçimini-önercekleri programların içeriğini-malzemesel/ biçimsel tercihlerini belirler. Mimari tasarım çalışması için seçilen kırsal yerleşkeleri gündelik yaşam ritminin normal akışına ek olarak özel zamanlarda (ekim/hasat zamanları-kutlamalar-mevsim döngüleri vb.) deneyimlemek keşif sürecine heyecan katacaktır. Doğal çevreleri (kayalar/dağlar/akarsular vb.), üretim faaliyetleri (madencilik/ipek dokumacılığı vb.), demografik yapıları (genç/yaşlı nüfus ağırlığı vb.) özellikler içeren kır-

sal yerleşkelerin deneyimi öğrencilerin bedensel-psikolojik algılarının ve muhakeme yeteneklerinin keskinleşmesini sağlayacaktır. Kırsal yerleşke hikâyeleri en dolaysızca fenomenolojik geziler aracılığıyla keşfedilse de farklı ölçeklerde maketlerin üretimi eklemlenecek hikâyelerin kurgulanması sürecini zenginleştirecek/derinleştirecektir.

Terk edilmiş yerleşkeler

Çeşitli sebeplerle terk edilmiş yerleşkelerin hikâyelerine bu çevreler hakkında yapılmış araştırmalar aracılığıyla ulaşılır. Yerleşkeler hakkında edinilmiş bilgiler fenomenolojik gezilerde edinilen duyuşsal-duygusal deneyimleri yoğunlaştırır. Aradan geçen zamanın uzunluğuna bağlı olarak fiziksel bütünlükleri farklı derecelerde değişmiş morfolojik öğelerin duyuşsal deneyimine geçmişte bir yaşam hikâyesi içerdiği bilinen yerleşkenin ıssızlığı eklemlenince bireyin algısında yerleşkenin geçmiş hikâyesinin bilinen içeriğiyle terk edilmiş halinin deneyimi bütünleşir. Bir yandan geride kalmış doğal-yapısal öğeler aracılığıyla geçmiş hikâyelerin izini sürmeye yönelen birey, diğer yandan fiziksel çevrenin artık kullanılmayan yıkık-yarı yıkık öğeleri sebebiyle duyuşsal-duygusal deneyimler yaşar. Mimari tasarım eğitiminde terk edilmiş yerleşkelerin konu edilmesi öğrencilerin dünü-bugünü birlikte hayal etmelerini desteklerken yaratıcı imgelemlerinin kuvvetlenmesine, mekânsal tasarımları dünün hikâyelerine eklemlenecek yeni yaşam hikâyeleri olarak kavramalarına, terk edilmiş yerleşkelerin korunarak yeni kuşaklar için hizmete açılma biçimlerinin irdelenmesine, uzak çevreler için sorumluluk geliştirmelerine fırsat verecektir. Geçmiş hikâyelerin keşfedilmesiyle eş zamanlı gelişen yeni hikâyelerin kurgulanma süreci özellikle terk edilmiş yerleşkeler açısından fenomenolojik deneyimi şart koşsa da bilişsel analizlerle ve farklı ölçeklerde maket-çizim üretimiyle derinleşir.

Bütüncül Tasarım Edimi: Var Olan'ın Keşfi ve Var Olan'a Eklemlenmek

Kullanım sürekliliğinin 'yer'in hafızası açısından önemine (Rossi, 1984) ancak kesin detaylarla düzenlenen çevrelerin yeni faaliyetlere yer vermeyeceğinden kullanım sürekliliğinde yaşanan bazı kopmaların çevreye canlılık veren değişimler sağlayabileceğine (Lynch ve Hack, 1984; Schulz, 2001), güncel hayatla ilişkili sosyal meselelerin araştırılmasının önemine (Combrinck, 2018, s.211-235), değişimin biyografisi haline gelmiş kentsel çevrelerde farklı dönemlere ait yaşantıların izlerinin okunabildiğine (Ulubay ve Önal, 2020, s.39-65), kamusal alanların ortak hafızada yer edinmiş hikâyeler içerdiğine (Çalâk, 2012, s.34-47) dair görüşler doğal-yapılı çevrelerde ko-

numlanacak mekânsal tasarım çalışmalarının kurgusunda yol gösterici nitelikler içerirler. Doğal-yapılı çevrelere eklemenecek mekânsal hikâyeler konumlandıkları alanların ve yakın çevrelerinin fiziksel-sosyal koşullarını etkilerken içerdikleri hikâyeleri dönüştürürler. Önerileriyle yeni bir yaşam kuran tasarımcı çalışılan bölgelerin doğal-yapılı fiziksel-sosyal değerlerini koruma-sorunlarını belirleme/ iyileştirme-bölgesel halkın alışkanlıklarını gözetme-eklemenecek mekânsal hikâye yeni kullanıcılara hizmet verecekse bölge sakinleriyle yeni komşular arasında kurulacak sosyal deneyimin taraflar açısından zenginleştirici olmasını sağlama sorumluluğu taşır. Maket yapımı, fenomenolojik deneyim, hava görselleri/haritalar aracılığıyla çevrelerin fiziksel-sosyal niteliklerinin/niceliklerinin incelenmesi, ilişkilerin kurulması/yorumlanması var olan hikâyelerin keşfi olarak tanımlanabilecek analiz sürecidir. Bölgesel yaşama duyarlık göstererek var olanın hikâyesine eklemenecek hikâyeler olan bireysel tasarımlar, var olan mekânsal hikâyelerin keşfedilmesi sürecinde gelişir. Analiz ve bireysel tasarım süreçleriyle zanaatsal-duyusal-duygusal-zihinsel etkinliklerin eş zamanlı gelişimi yaratıcı mimari tasarım ediminin dinamik ve holistik yapısını açığa çıkarır.

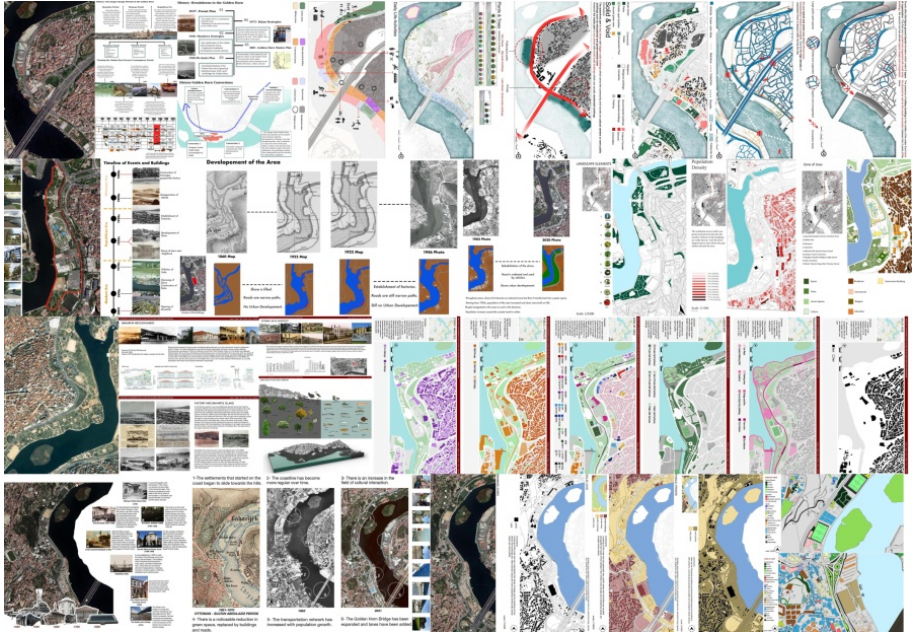
Bireysel yer-program seçimleri: Alt hikâyelerin kurgulanması

Bireysel algıların var olan mekânların fiziksel unsurlarını dönüştürmesi gibi, doğal-yapılı çevrelere özgü yaşam hikâyeleri de bireylere özgü duyu-sal-duygusal-bilişsel donanımlar ve geçmiş deneyimlerin etkisi altında farklı yorumlanır. Fiziksel-sosyal unsurların bireysel gezilerde deneyimi sonucu olası görülen tasarım alanları/programları, ortak fenomenolojik gezilerde belirlenenlerden farklılıklar gösterebildiğinden, doğal-yapılı çevrelerin içerdikleri hikâyelerin keşfedilmesi sürecine eşlik eden tasarım alanı-programı seçiminin öğrencilere bırakılması önem kazanır. Öğrencilerin incelenen çevrelere dair duyu-sal-duygusal deneyimleri ve izlenimleri ışığında seçtikleri bireysel tasarımlar alanlarının-program önerilerinin paylaşımı toplum-birey ilişkilerinin, fiziksel/sosyal değerlerin/sorunların mercek altına alınmasıdır. Doğal-yapılı kentsel çevrelere özgü hikâyelerin keşfedilebilmesi ve eklemenecek hikâyelerin kurgulanabilmesi ortak/bireysel fenomenolojik gezilere ek olarak bedensel ölçekte algılanamayan bütünsellikleri/ilişkileri görünür kılan maketlerin üretimini, güncel hava görsellerinin/haritaların incelenmesini, fiziksel-sosyal dönüşümün görselleştirildiği tarihsel hava görsellerinin/haritaların kronolojik düzenini, dolayısıyla bölgenin geçmiş/güncel hikâyesinin bilişsel olarak araştırılmasını gerektirir. (Şekil 7-8.) Bölgesel yaşam mozağının ana-alt hikâyelerinin ve ilişkilerin aydınlanma-

sı/netleşmesiyle önerilerin (konumlanma-program-hizmetler) uygunlukları sorgulanabilirlik kazanır.

Şekil 7. Çevresel analiz. Yedikule Sur Bölgesi. (Yazar, 2021; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 8. Çevresel analiz. Haliç kıyıları. (Yazar, 2022; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Yerleşim. Tasarım çalışmasında incelenecek bölgeyi komşularıyla kapsayan kadrada göze çarpan doku farklılıkları fiziksel-sosyal alt hikâyeler içeren alt bölgelere işaret eder. Eklemlenecek yeni hikâyelerin kurgulanma

sürecinde mekânların nerede-neden-nasıl konumlanacağı ve kimlere-nasıl hizmet verileceği ayrı düşünülemez içeriklerdir. Özel dinamikler içeren mekânlarda (sınırlar/geçişler-merkezler-tanımsız/işlevsiz boşluklar) tasarımların nerede konumlanacağı, kimlere nasıl hizmet verileceği tasarımcıların bireysel algıları ışığında (gerilimli/ sürtüşmeli/sıkışık/tenha/ürkütücü/sakin/huzurlu) yorumlanır.

Program. Keşfedilmiş güncel ihtiyaçları karşılamak-kullanıcılar arası ilişkileri düzenlenmek/güçlendirmek-potansiyel üretim gücünü keşfetmek/faydalanmak-boş zamanın yaratıcı/sağlıklı/keyifli biçimde değerlendirilmesi amacıyla programlar önermek, bölgesel gündelik yaşamı zenginleştiren hikâyeler kurgulamaktır. Eğitimde global ölçekte önem kazanmış ancak fiziksel-sosyal sorunlar içeren tarihi/güncel doğal/ yapılı öğelerin hikâyeleri gibi genel bir sosyal soruna odaklanılabilir. Bölgesel yaşama katkı olarak bölge halkına komşu olacak fiziksel-sosyal sorunlardan muzdarip kullanıcılara hizmet verilmesi durumunda tasarım bölgesinin fiziksel-sosyal değerlerinin yeni komşulara uygunluğu, önerilen birlikteliğin bölgesel yaşamı nasıl zenginleştireceği veya olası olumsuz etkileri irdelenmelidir. Bölgesel yaşama yeni/özel kullanıcıların eklenmesi, kurgulanacak yeni hikâyelerin var olanla ilişkilerinin önemine, yer/program/kullanıcı bütünselliğine ışık tutar. İhtiyaçları-sorunları-hayalleri tasarımcılarınkiyle örtüşmeyen kullanıcılara hizmet sunmak interdisipliner kaynaklar tarafından bilginmeyi, tecrübe sahibi kişilere danışılmasını şart koşar.

Var olan hikâyelerin silinen bölümleri

İzi sürülen bölgesel yaşam hikâyesinin bazı bölümlerinin silinmesi, eklenenecek yeni hikâyelerin kurgulanmasıyla doğrudan ilintilidir ve keşif-yorum-bireysel tasarım süreçlerinin eş zamanlı yapısına ışık tutar. Mimari tasarım eğitiminde bölgelerin içerdiği yaşam hikâyesine dahil olmuş yapıların/alanların/işlevlerin/hizmetlerin kaldırılmalarının sebepleri-eklenenecek mekânsal tasarım önerilerinin kimlere ne kazandıracakları tartışılmalıdır. Özellikle kentsel çevrelerde konumlanan tasarım çalışmalarında bölge halkınca kullanılan mekânların tasarımcıların bireysel beğenilere uymadıklarından kaldırılmaları (derme-çatma kafeler/restoranlar vb.) ve yarı kamusal hizmetler içerecek (galeriler/atölyeler vb.) ancak bölge kullanıcılarınca tercih edilmeyebilecek mekânlarla değiştirilmeleri desteklenmemesi gereken tutumlardandır. Benzer şekilde bölge halkı tarafından kullanılmasına rağmen (spor sahaları-bostanlıklar-yeşil alanlar vb.) niceliksel açıdan potansiyel tasarım alanı olarak önerilen alanlarda çalışılmamalıdır. Yerinden kaldırılması zaruri

mekanlar içinse yeni alanlar önerilmelidir. Ancak bazı mekânların dönüştürülmesi-geçmiş işlevlerinin anısı vurgulanarak yeni hizmetler sunmak üzere kaldırılmaları niteliksel-niceliksel bağlamlarda tutarlılıklar içerir. (Şekil 9.)

Şekil 9. Eyüp. Dolphinarium'dan dinozoryuma. Sarı, Z. (Yazar, 2022; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Uygulanmış/uygulanmamış/uygulanacak mekânsal tasarımların olumlu/olumsuz etkilerinin bölgenin kalıcı/geçici kullanıcılarınca (çocuklar/gençler/yaşlılar)-bölge dışından kişilerce (politikacılar/ mimarlar/ziyaretçiler) nasıl değerlendirildiğinin sorgulanması tasarım eğitimi derinleştiren tartışma ortamları yaratacaktır (Oh, 2019). Mimarlık eğitimi bölgesel/bölge ötesi tartışma ortamları yaratacak önemde konuların tespit edilmesini sağlar.

Bireysel tasarım kadrajları: Eklemlenen hikâye çerçeveleri

Bireysel tasarım kadrajlarının oluşturulmasıyla eklemlenen hikâyeler çerçevelenir. Maket-hava görseli-harita kadrajlarıyla yeryüzüne yaklaştıkça (1/10000-1/5000-1/2000-1/1000-1/500-1/200) bölgenin içerdiği yaşam hikâyelerinin detaylarına inilir. Farklı ölçeklerdeki kadrajların iç içe girmiş hikâyeleri temsil ettiklerinin kavranması, bireysel mekân tasarımlarının var olan yaşam mozaikine eklemlenecek yeni hikâyeler olarak algılanmasını sağlar. Tasarlanan mekânsal öğelerin çevreleriyle kuracakları/kurmayacakları ilişkilerin önemi açığa çıkar. Bölgesel-alt bölgesel hikâyelerin keşfi sürecinde olduğu gibi bireysel tasarım için seçilen alanlara da maket-hava görseli-harita-çizim kadrajlarıyla yaklaşılması, yer-önerilen program etkileşiminin her kadrajda yeniden sorgulanmasını sağlar. Kadrajlarda kapsanan bölgele- rin mümkün olduğunca sınırlarıyla kapsanması, tasarlanacak mekânların konumlanacağı alanın uzak/yakın komşularının hikâyelerinin bölünmeden aktarılması anlamına geldiğinden dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bireysel/ortak deneyimlerin aktarıldığı anketleri hazırlama/ uygulama/değerlendirme süreçlerinin tanıtıldığı-maketlerin üretildiği-hava görsellerinin/haritaların incelendiği-bilişsel kaynakların araştırıldığı ortak çalışmalarda üretilen soruların/yorumların/olguların/ kavramların kategorize edilmesi, öğrencilere yakın/uzak çevrelere özgü hikâyelere eklemlenecek birey-

sel tasarım önerilerini oluştururken ilham verecek bir başvuru kaynağı kazandırır.

Detaylanan temas biçimleri ve ölçeksel devinimler

Eklemlenecek hikâyelerin mekânsal öğelerinin var olan doğal-yapısal öğelerle nasıl ilişkileneceği sorunsalı yeryüzüne yaklaşan kadrarlarda çalışmayı gerektirir. Doğal-yapılı öğelerle insan bedeni arasında oluşacak temas biçimlerinin araştırıldığı bu süreçte ana tasarım aracı olarak büyük ölçekli (1/200-1/100-1/50-1/20) çalışma maketleri devreye girer. Bölgelere özgü fiziksel öğelerin özelliklerin kavranarak tasarım sürecinde hassaslıkla ele alınmasını sağlayan büyük ölçekli çalışma maketleri özellikle mimari tasarım edimine başlayan öğrenciler açısından faydalıdır. İnsan ölçeğine yaklaşmak eklemlenecek hikâyelerin içereceği iç-dış mekân eylemlerinin kapsamını genişletir, biçimlerin-malzemelerin-strüktürlerin bütünleştiği yaratıcı mekân parçalarının tasarımına olanak tanır. Bedensel olarak deneyimlenen, maketler-hava görselleri-haritalar aracılığıyla bilişsel olarak incelenen bölgelerin var olan doğal-yapısal öğelerinin ve tasarlanan mekânların niceliksel (boyutlar-yükseklikler-adetler)-niteliksel (işlevler-sosyal yaşamın izleri) değerlerinin eksiksiz şekilde vaziyet planlarına-kesitlere aktarılması, var olan yaşamın ve ona eklemlenecek hikâyelerin bütünleştirilmesi yenilenmiş bir yaşam hikâyesinin temsidir (Şekil 10.-11.). Ölçekleri farklılaşsa da plan-kesit-aksonometrik çizim kadrallarının var olan ile tasarlanan arası ilişkileri mümkün olduğunca bölmeksizin yansıtması önem kazanır. Farklı ölçeklerin içeriklerini anlama bağlamında yetkinlik kazandıran ölçekler arası gidiş-gelişler, tasarım ediminin bütüncüllüğünü görünür kılar, ana hikâyenin alt bölümleriyle arasındaki bağı güçlendirir. Vaziyet planı-kesiti (1/1000-1/500-1/200) çalışmalarıyla eş zamanlı olarak yapı ölçeğine (1/100-1/50) inilmesi mekânsal eleman-strüktür-malzeme seçimlerinin en başından tasarım sürecine dahil edilmesini gereğine ve tasarımların ana hikâyenin özerk hikâyeler içeren bölümleri olarak etkidiğine dikkat çeker. Bölümlerin bütüncüllüğünün yanı sıra ölçekler arası gidiş gelişler mimari tasarım ediminin lineer olmayan düşün sistematiğine ve kapalı mekân tasarımı ötesinde iç-dış mekân ilişkilerinin önemine ışık tutar.

Şekil 10. Kuzguncuk'ta yeni bostan hikâyeleri. Yılmaz, Z.-Kurt, K.-Utaş, A.-Vurcak, B.-Acar, D.-Husseino, D. (Yazar, 2020; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 11. Yedikule'de yeni bostan hikâyeleri. Hilmi, Ö.-Yıldırım, U.-Yılmaz, E.-Aktaş, G.-Alkudaymi, F.- Arslan, S. (Yazar, 2021; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Alan-program-kullanıcı-malzeme-biçim-anlam

Yaşam hikâyelerinin keşfi olan çevresel analiz süreci, var olan yaşamın mozağıne eklemlenecek yeni hikâyelerin kurgusunu oluşturacak alan-program-kullanıcı seçimi ötesinde mekânsal kurgunun biçimsel-malzemesel özelliklerine dair de ipuçları sunar. Kırsal yerleşkelerde yöresel malzemelerin kullanımı ve yerel yapım tekniklerinin uygulanmasıyla oluşan tektonik yapı kültürleri, öğrencilerin malzemesel/strüktürel/biçimsel seçimlerini harmoni-kontrast kavramları merkezinde yönlendirir. Öğrencilerin yabancıları olarak ziyaret ettikleri kırsal yerleşkelere önerecekleri programlar var olan yaşam dinamiklerini merkeze alırlar. Kentsel ortamlardaki mimarlık disiplinine özgü iletişim diliyse strüktür-malzeme-biçim-program (hizmet/kullanıcı) çeşitliliği bağlamında kırsal yerleşkelerden ayrışır. Bölgesel-yapısal ölçekte yaratılmak istenen etkilerin hangi yapı öğeleri-biçimler-malzemeler aracılığıyla, nasıl yaratılacağına sorgulanması var olanın keşfi sürecinin parçasıdır. Geçmiş/çağdaş sanatsal eserleri, özel (konutlar/saraylar-bahçeler vb.)-kamusal mekânlar (dinsel/idari/eğitim/sağlık yapıları-meydanlar-caddeler-yollar), biçimler (asimetrik/simetrik-ortogonal/organik), boyutlar (anıtsal/bedensel ölçek), malzemeler (doğal/yapay-

dayanıklı/dayanıksız-şeffaf/opak-hafif/ağır) aracılığıyla belleklere yerleşmiş kavramların (iç/dış-kamusal/mahrem-otoriter/samimi-değerli/ değersiz-özel/sıradan vb.) araştırılması/deneyimlenmesi/sorgulanması kurgulanacak hikâyelerde çağrıştırılmak istenen anlamların oluşumunu destekler (Coates, 2012; Psarra, 2009). Yaşam sahneleri oluşturan açık-yarı açık-kapalı mekânların kurgularında yer alacak morfolojik öğelerin (sokak-avlu-bahçe-meydan-köprü) ve yapı ölçeğindeki öğelerin (duvar-çatı-zemin) içereceği boyutların-malzemelerin-biçimlerin hangi anlamlarla ilişkilendiklerinin sorgulanması, fiziksel-sosyal boyutların bütünleşerek eklemenecek hikâyelerin anlamlarının derinleşmesini sağlar.

Tablo 2. Doğal-Yapılı Çevre Hikâyelerinin Keşfi: Amaç-Yöntem-Araç ve Bulgular

Var Olan Doğal-Yapılı Çevrelerin (Yakın kentsel çevreler, Doğal-Yapılı kentsel ortamlar, Kentsel Yerleşkeler, Terk edilmiş yerleşkeler)

Hikâyelerinin Keşfi (Çevresel Analiz Çalışmaları)

Var olanın keşfi ve yorumlanması süreci: **Amaçlar**

- Var olanın keşfi-yorumlanması (bölgesel yaşamın analizi)-var olana eklemleme (yeni bir yaşamın kurgulandığı bireysel tasarım süreci) süreçlerinin eş zamanlılığının görünürlük kazanması,
- Mekânlara özgü fiziksel-sosyal özelliklerin bilişsel analizlerle tespit edilmesi,
- Var olanın hikâyesine (bölgesel yaşam) eklemenecek olası hikâyelerin (kurgulanan yaşam) yer-program-kullanıcı profili-malzeme-biçim-anlam bağlamında, analiz süreci itibarıyla tartışılması gereğinin anlaşılması,
- Çalışılan bölgelerin niceliksel/niteliksel özelliklerini paylaşan bölgeler için önerilmiş (mimari) projelerin araştırılarak değerlerinin/sorunlarının irdelenmesi,
- Güncel konular aracılığıyla analiz-tasarım-kuram arası ilişkilerin kurulması,
- Keşfedilen bölgesel değerler/sorunlar aracılığıyla sosyal bilincinin kazanılması ve mimarlık disiplininin geniş hizmet alanının farkına varılması.

Var olanın keşfi ve yorumlanması süreci: **Yöntemler**

- Ortak-bireysel fenomenolojik geziler ve bilişsel çalışmalar aracılığıyla var olanın güncel-geçmiş hikâyelerinin izinin sürülmesi,
- Var olanın hikâyesinin bazı bölümlerinin silinmesi üzerine tartışılması,
- Ölçekler arası devinim ve analiz çalışmalarıyla tasarım önerilerinin eş zamanlı başlatılması.

Var olanın keşfi ve yorumlanması süreci: **Araçlar**

- Çevresel maketler, Hava Görselleri-Haritalar, Anketler,
- Kadrajlar (ana-alt hikâyelerin çerçeveleri),
- Vaziyet planları-kesitleri.

Var olanın keşfi ve yorumlanması süreci: **Bulgular**

- Bilişsel analizlerde-bireysel-ortak gezilerde keşfedilen doğal-yapılı değerlerin-bireysel algıların paylaşımının sözel iletişimi güçlendirdiği-derinleştirdiği-zenginleştirdiği,
- Tasarım ediminin analiz çalışmaları ve bireysel tasarım önerileriyle bütünleşik bir süreç olarak kavrandığı,
- güncel fiziksel-sosyal sorunlar üzerinden tasarım ve kuram ilişkisinin kurulabildiği,
- bölgelerin güncel fiziksel-sosyal sorunlarının çözümünün mimarlık hizmet alanı dahilinde olduğunun fark edilmesi,
- öğrencilerin yakın-uzak çevresel sorunlara ilgilerini arttığı.

Bireysel Tasarımlar: Yapılı Çevre Hikâyelerine Eklemlenen Alt Hikâyeler

Yakın kentsel çevrelere eklenmek

a. Yakın çevrelerin incelenmesi sırasında üretilen sorular/yorumlar/ olgular/kavramlar fiziksel-sosyal içerikler bağlamında ilişkilendirilerek genel başlıklar altında kategorize edilebilir:

-Fiziksel kavramlar (kent/mahalle/alt bölgeler)-Sosyal kavramlar (kentli/mahalleli-kent/mahalle yaşamı)

-Fiziksel sınırlar (ana sınırlar-alt bölge sınırları-dokusal çeşitlilik-dış/iç tanımı)-Sosyal sınırlar (sosyal gruplaşmalar-demografik yapı farkları)

-Fiziksel (doğal/yapılı öğelerin olanak tanıdığı/tanımadığı eylemler-işlevsel bölgeler)-sosyal eylemler (sunulan/sunulmayan hizmetler-tarımsal/zanaatsal/sanatsal üretimler-sağlıksal/eğitsel/ticari faaliyetler);

- Fiziksel (doğal-yapılı)-sosyal öğeler (kullanıcı çeşitliliği-kamusal/yarı kamusal/özel alanlar);

b. Kataloglar, öğrencilerin yakın çevrelerine özgü fiziksel-sosyal olguları ve ilişkilerini ayırmsamalarına yardımcı olur:

- özel konumlanmaları/komşulukları (ana yollar/köprüler/merkezi duraklar-kent parkları-alışveriş merkezleri-sağlık birimleri-tanınmış restoran-mallarının niteliği sebebiyle kentlilerce tercih edilen açık/yarı açık pazarlar/ üretim bölgeleri: ofisler/fabrikalar-tarihi dokular ve doğal öğeler: bostanlar/surlar-eğitim birimleri: semt/ilçe okulları/üniversiteler vb.),

- özel sosyal nitelikleri (kimlik/aidiyet-tarihi geçmiş/ortak hafıza-demografik yapı-kullanıcı çeşitliliği/ilişkileri: sakinler/komşular/ yolcular/çalışanlar/öğrenciler/ziyaretçiler-gruplar/özel aktörler-üretim faaliyetleri-etkinlikler: spor karşılaşmaları/kutlamalar/bağış vb.),

-özel fiziksel-sosyal dinamikleri/değerleri/ihtiyaçları/sorunları/çözümleri (değerlendirilebilir/dönüştürülebilir alanlar-mahalli üretimin teşviki-ihtiyaçların giderilmesi-mahalleye/gruplara yönelik etkinlik önerileri-değerler-tarımsal/zanaatsal/sanatsal üretimler aracılığıyla ziyaretçi çekimi).

Kentsel mekânlara komşu olan ve/veya kentsel ölçekte önem içeren doğal/yapılı öğeler barındıran yakın çevreler kullanım-kullanıcı çeşitliliği içerirler. Öğrencilerin yakın çevrelerin özelliklerden ilham almaları ve eklenenecek yeni hikâyelerin kurgusunda oluşturulacak/ güçlendirilecek ilişkileri gözetmeleri bölgenin gündelik yaşamını zenginleştirecektir. Hiç/yeterince kullanılmayan alanlar (boşluklar/terk edilmiş alanlar-okul bahçeleri-sabit pazar yapıları-köprü altları) sakinler için (yaşlılar/çocuklar/gençler/hayvanlar/bitkiler) kurgulanacak hikâyelerin (buluşma

noktaları/sosyal değişim birimleri/parklar/ atölyeler/kiosklar vb.) mekânları olarak değerlendirilebilir. Sınırlar/ sınırları oluşturan coğrafi öğeler alt bölgeler arasında yeni ilişkilerin kurgulanmasına ilham veren dinamikler içerir.

Doğal-yapılı kentsel ortamlara eklenmek

İncelenen kentsel ortamlara özgü fiziksel-sosyal olguların ve ilişkilerinin ortak/bireysel fenomenolojik deneyimler/incelemler/araştırmalar aracılığıyla keşfedilmesi (a.), bireye özgü duyuşsal/duygusal/bilişsel donanımlar-geçmiş/güncel tecrübeler doğrultusunda seçilen mekânsal olgulara yönelik öneriler (b.), eklenenecek hikâyelerin (fiziksel konum/program/biçim/malzeme/anlam) kurgulanması (c.) süreçlerinin eş zamanlı gelişimi tasarım ediminin holistik yapısına ışık tutar (Resim 12.-14.).

a. Tasarım eğitiminde konu edilen kentsel ortamlara özgü fiziksel-sosyal olguların ve ilişkilerinin ortak/bireysel geziler/incelemler/araştırmalar aracılığıyla keşfedilmesi,

- Fiziksel kavramlar (doğa-kır-taşra-banliyö-kent-mahalle-alt bölge-getto-görünen sınırlar-tarihsel katmanlılık)

- Sosyal kavramlar (kentli/mahalleli/taşralı-kent/mahalle/taşra/kır yaşamı-kimlik/aidiyet/ötekilik-ortak geçmiş/hafıza-görünmez sınırlar),

- Fiziksel sınırlar (ana sınırlar-alt bölge sınırları-geçişler-iç/dış-dokusal çeşitlilik-işlevsel zonlar-merkezler)

- Sosyal sınırlar (kültürel/ekonomik/etnik gruplar-ilişkiler-demografik yapılar/dönüşümler),

- Morfolojik öğeler (özel/kamusal alan oranları-doğal/yapılı öğeler: bahçeler/kentsel tarım alanları/parklar/su öğeleri/kıyı şeritleri-özel işlevli/dokulu/işlevsiz alt bölgeler/boşluklar-doğal/yapılı dokuların sürekliliğini kesintiye uğratan öğeler: yollar/depolar-yaya/araç ulaşım ağları-duraklar/iskeleler-meydanlar-pazarlar-sağlık/eğitim birimleri: hastaneler/okullar/üniversiteler-ticaret-üretim bölgeleri/birimleri: ofisler/ işlikler/fabrikalar-doğal/yapılı tarihi dokular/öğeler-geleneksel/çağdaş konut dokusu: avlulu bloklar/kapalı siteler,

- Sosyal öğeler (özel/kamusal kullanım oranları-kalıcı/geçici kullanıcılar: komşular/yolcular/çalışanlar/öğrenciler/mahalleliler/ziyaretçiler/fauna/ flora-topluluklar/gruplar/bireyler/özel aktörler).

- Fiziksel eylemler (doğal/yapılı öğelerin olanak tanıdığı/tanımadığı eylemler-kalabalıklar/yoğunluklar),

- Sosyal eylemler (sunulan/sunulmayan sağlık-eğitim-kültür hizmetleri-sportif/ticari faaliyetler-geleneksel/güncel üretimler: tarımsal/zanaatsal/

sanatsal-barınma-boş zaman aktiviteleri-etkinlikler: spor karşılaşmaları/kutlamalar-sürtüşmeli/gerilimli ilişkiler/etkileşimler).

- Fiziksel değerler (tarım alanları-kıyıları-parklar-tarihi dokular/yapılar),
- Sosyal değerler (geleneksel/güncel ürünler/üretimler/üreticiler).

- Fiziksel sorunlar (hasarlı-değerlerine uygun kullanılmayan doğal/yapılı alanlar/öğeler-engellenmiş yaya erişimi-tahrip olmuş tarihi dokular/ öğeler: alt bölgeler/bostanlar/kalıntılar/surlar/binalar-kesintiye uğramış morfolojik öğeler: yol aksları/boşluklu meydan-avlu çeperleri),

- Sosyal sorunlar (ihmal edilmiş kullanıcı profilleri/gelenekler-kültürel/ekonomik/etnik ötekileştirmeler).

Şekil 12. Husseino, D. "Kuzguncuk: Mahalle ve bostan için yeni gündelik yaşam senfonisi" (Yazar, 2020; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 13. Yıldırım, U. Yedikule mahallesi ve bostanı arasında evsiz vatandaşlara yeni yuva: "Our background" (Yazar, 2021; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 14. Halıcıoğlu Halkın Evi. Ünlüsoyü Ö.-Özkara, A.-Bolcal, A.-Yalçınkaya, E. (Yazar, 2017; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

b. Bireysel donanımlar (duyusal/duygusal/bilişsel/tecrübeler/anılar) doğrultusunda seçilen mekânsal olgulara yönelik öneriler;

- Fiziksel öneriler: Doğal-yapılı alanların/öğelerin onarılması/korunması/dönüştürülmesi/değerlendirilmesi/geri kazanılması: hasar görmüş/yok olmuş kentsel tarım alanlarının onarılması/geri kazanılması-boş/geçici öğelerle işgal edilmiş alanların kamusal buluşma alanları olarak geri kazanılması-kentsel dokunun tamiri: boşluklar içeren meydan/avlu çeperlerinin eksik birimlerinin değerlendirilmesi-yayaların erişiminin kolaylaştırılması/engellerin kaldırılması-ulaşım sorunların çözülmesi),

- Sosyal öneriler: Sakinlerin/çalışanların/ziyaretçilerin ihtiyaçlarını/ endişelerini giderecek hizmetler-sosyal ilişkileri güçlendirecek etkinlikler: geleceksel/güncel festivaller/gösteriler/müsabakalar-eklemlenecek kullanıcılarla günlük yaşamın zenginleşmesi-korunması gereken/ihmal edilmiş canlılara yönelik hizmetler: sağlık/egitim/spor/ barınma-ziyaretçi çekimi-geleneksel/güncel üretimlerin canlandırılması/ oluşturulması: ekim/dikim/mutfak faaliyetleri içeren tarımsal üretim-sanatsal üretim: resim/ heykel/müzik/sinema/tiyatro/botanik-zanaatsal üretim: okçuluk-balıkçılık malzemeleri üretimi/tamiri-marangozluk-tekstil/seramik üretimi-maket/kayık/kukla yapımı.

c. eklemlenecek hikâye kurguları (konum/program/biçim/malzeme/ anlam);

- Özel fiziksel konum: Tasarlanacak açık-yarı açık-kapalı mekânların seçilmiş özel alanın neresine/neden/nasıl eklemeneceği, yakın doğal/ yapıli morfolojik öğelerle/kotlarla/izlerle kurulacak ilişki biçimleri.

- Özel sosyal program: Bölge sakinlerine yeni komşuların katılması var olan yaşama eklemenecek özerk içerikli hikâyelerin kurgulanmasıdır. Yeni hikâyelerin kahramanları olarak seçilecek sosyal-fiziksel sorunlara sahip grupların (göçmenler-barınma/korunma/bakım ihtiyacı duyan vatandaşlar-

hayvanlar-işlerini/evlerini kaybedebilecek bireyler: kentsel dönüşüm mağdurları/bostancılar vb.) niye seçilen alanda bulunmak isteyebilecekleri,

- bölgedeki sosyal donatıların sağladığı hizmetlerden (spor-ibadet-sağlık) faydalanmayı tercih edip etmeyecekleri,

- bölgenin geçmiş-güncel-gelecek üretim süreçlerine katılabilecekleri,

- varsa geleneksel festivallere, düzenlenebilecek zanaat/sanat etkinliklerine katılmak isteyebilecekleri vb. üzerinden sorgulanabilir.

- Biçim: Sosyal-fiziksel sorunlardan muzdarip grupların yeni hikâyelerin kahramanları olarak seçilmesi özel durumlarının gözetilmesini gerektirir. Korunma ihtiyacındaki kadınlar-kimsesiz çocuklar-öğrenciler-göçmenler- evsiz vatandaşlar için geçici yuva olarak tasarlanacak barınak mekânları konutlar/oteller gibi konaklama birimlerinden nasıl farklılaşmalıdır? Konaklama birimlerinin boyutları-erişimleri-ilişkileri-iç/dış geçirimlilikleri kullanıcıların tercihleri-alışkanlıkları bağlamında nasıl biçimlenmeli-kurgulanmalıdır? Barınma birimleri ortak kullanım mekânlarıyla/ bostanlarla nasıl ilişkilenebilir? Hangi mekânsal öğeler hangi anlamlarla ilişkilenebilir? Hangi morfolojik öğeler-biçimler hangi mesajları verir?

- Malzeme: İşlevsel/anlamsal iletişim araçları olan malzemelerin seçilmesi: hangi malzemeler hangi işlevlerle-duygulanımlarla ilişkilenebilir; hangi kullanıcılara hangi mesajları verir?

- Anlam: Yeni hikâyelerin kahramanları olarak seçilecek kullanıcıların toplumsal kabuller bağlamında dezavantajlı konumda olmaları durumu, öğrencilerin böyle vatandaşlarla karşılaşınca neler hissettiklerini ifade etmelerini, aynı durumda kalsalardı ne yapar/nasıl hissederlerdi sorularına cevap aramalarını sağlar, öğrencileri bu şartlara iten faktörleri anlamaya, kullanıcılarla empati kurmaya yönlendirir.

Kırsal yerleşkelere eklemelenmek

Morfolojik öğeleri niceliksel bağlamda (boyutlar-adetler) kentsel dokuyu oluşturanlardan farklılıklar gösteren, yapısal birimleri birbirine yakın boyutlar içeren, özel-kamusal alan/özel-kamusal kullanım ayrımının silikleştiği, aynı doğal malzemelerle oluşturulabildiklerinden morfolojik öğelerin iç içe geçebildiği (yol-meydan-bahçe) kırsal yerleşkeler, gerek fiziksel gerekse sosyal açıdan (zıtlıklar içermeyen demografik yapıları-düşük nüfus yoğunlukları-kullanıcı çeşitliliğinin azlığı) kentsel ortamlarda rastlanılamaz bir bütünsellik içerir. Fiziksel bütünsellik yapısal ölçekte strüktürün malzemeye bütünlüğü tektonik olgusuna uzanır. Ancak kırsal yerleşkeler değişen doğal koşullar (iklim-doğal öğeler/kaynaklar-yerel malzemeler) ve yakın

komşuluklar (kentler/ıssız geniş doğal çevreler) etkisinde üretimsel-gündelik sosyal yaşam-kültürel açıdan farklılıklar gösterirler. Fiziksel-sosyal değerlere ek olarak zaman içindeki dönüşümler (yapısal-demografik-kültürel/ geleneksel-üretimsel) kırsal yerleşkelerin yaşam hikâyelerine özgünlük/ derinlik katar. Kırsal yerleşkelere düzenlenen fenomenolojik gezilerde yabancı oldukları hikâyelere tanıklık eden öğrenciler bireysel tasarımları aracılığıyla hikâyelerin parçası olurlar. Öğrencilerin bireysel algılarının yöneldiği fiziksel-sosyal değerler, ihtiyaçlar/sorunlar yerleşkelerin yaşam hikâyelerine eklenilebilecek alt hikâyelere ilham verir, kurgularını (konum-program-malzeme-biçim-anlam) belirler. Yöresel gündelik yaşamın canlandırılmasına dair önerilerin gerekli görüldüğü durumda, özellikle yabancı komşular dahil edilecekse; belirlenmiş potansiyel alanlar-önerilecek programlar hakkında sakinlerin duygularına-düşüncelerine hassasiyet gösterilmesi önem taşır. (Şekil 15.-20.)

Şekil 15. Çomakdağ. Yerel mutfak sanatı atölyesi. Karabağlı, K. (Yazar, 2017; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 16. Çomakdağ. Çocuk yuvası. Anonim-Mutfak sanatı atölyesi. Çolakoğlu, İ. (Yazar, 2017; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

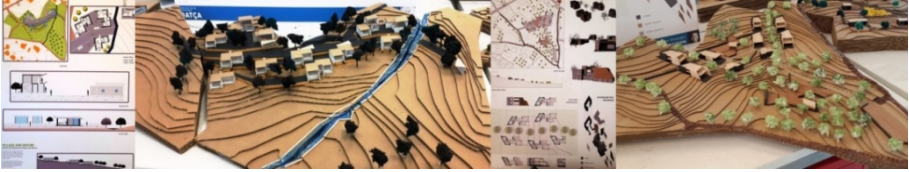
Şekil 17. Çomakdağ. Yeni meydan. Şahin, Ş.A.-Çocuk yuvası, Bayrakeri, Y.E. (Yazar, 2017; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

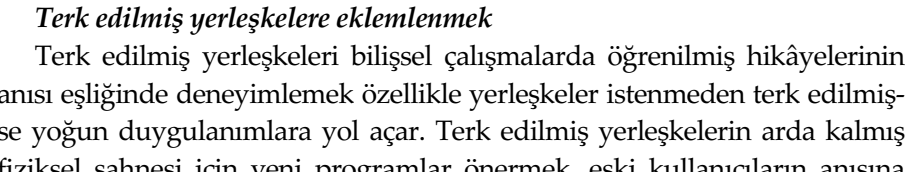
Şekil 18. Yeni Datça.Maket 1/200-Sivil mimari örnekleri. (Yazar, 2018; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 19. Yeni Datça.Zeytinciler için barınak. Anonim-Tatlı, P. (Yazar, 2018; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 20. Yeni Datça.Zeytinciler için barınak. Yalçın C.-Kirazoğlu, Ö. (Yazar, 2018; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Terk edilmiş yerleşkelere eklemlenmek

Terk edilmiş yerleşkeleri bilişsel çalışmalarda öğrenilmiş hikâyelerinin anısı eşliğinde deneyimlemek özellikle yerleşkeler istenmeden terk edilmiş-se yoğun duygulanımlara yol açar. Terk edilmiş yerleşkelerin arda kalmış fiziksel sahnesi için yeni programlar önermek, eski kullanıcıların anısına güncel kullanıcıların kahramanlar olarak eklemleneceği yeni hikâyelerin kurgulanmasıdır. Fenomenolojik gezilerde bedensel deneyime eklemlenen duygusal/zihinsel dinamikler/ bireysel tecrübeler öğrencileri bölgesel hayatın geçmiş hikâyesine tutunmaya yönlendirebilir, önerecekleri programlarda yerleşkenin geçmiş hikâyesini konu edinmelerine ilham verir (gündelik yaşam ritmi/ sakinlerin kökenleri/terk sebepleri/üretim biçimleri/gelenek-göreneklere/ terk sonrası hikâyeleri), yerleşkenin güncel halinin içerdığı doğal-yapılı değerlerle bütünleşmiş canlı bir gündelik yaşamın hayalini

kurmalarını destekler. Orta-kısa süreli barınma imkanı sağlanıp sağlanmayacağı, hangi tarım (ekim/dikim faaliyetleri-yöresel/geleneksel/çağdaş mut-fak sanatları, dayanıklı besin üretimi vb.), sanat (edebiyat-tarih-müzik-tiyatro/film gösterileri vb.), zanaat (balıkçılık malzemeleri üretimi/tamiri-marangozluk vb.), eğitim (yerleşkeye ait anıların sergilemesi-kütüphane-atölyeler vb.)-beden (spor/yoga/meditasyon vb.) etkinliklerinin-geleneksel/güncel üretim faaliyetlerinin önerileceği, öğrencilere özgü duyu-sal-duygusal-zihinsel donanımlar ve tecrübeler ışığında belirlenir. Yeni kul-lanıcılarla terk dilmiş yerleşkelerin zaten var olan ziyaretçileri-yakın çevre sakinleri-yakın çevredeki doğal-yapılı odak noktalarının ziyaretçileri ara-sında kurgulanacak ilişki türlerini düşünmek program önerim sürecini derinleştirir. Hasarlı yol akslarının-meydan çeperlerinin-avlulu dokuların yeni yapılarla tamamlanarak görünürlük kazanması, kalıntılara dokunmaksızın özgün biçimleri gözetilerek yıkık yapıların eklenecek yeni yapısal öğe-lerle tamamlanması, ancak belli yerlerine temas ederek yerleşkenin geçmiş hikâyesinin anısını sürdürme gibi düşünceler, bireysel tasarımlara özgü açık-yarı açık-kapalı mekânların konumlarına-boyutlarına-adetlerine-fiziksel niteliklerine (hafif/ağır-şeffaf/kapalı-içe dönük/geçirgen) dair ipuçları sunar. (Şekil 21.-25.)⁴

Şekil 21. Ayvalık. Cunda. 2. Pateriça köyü maketleri 1/500-1/100 (Yazar, 2019; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

⁴ 2018 eğitim yılının Bahar döneminde Balıkesir'in Ayvalık ilçesi Cunda adasında konumlanan 2. Pateriça köyünde çalışılmıştır. Yazları kalabalıkları çeken 1. Pateriça köyünün aksine 2 kilometre ötede konumlanan 2. Pateriça köyü terk edildiğinden beri ıssız kalmıştır. Resmen koruma altına alınmadığından zamanın etkilerine yenik düşmüş, küçük bahçelerle çevrili tek katlı taş evlerinin çoğu yıkılmış/yıkılmak üzere bu Rum köyü, Rum vatandaşların ekim/hasat zamanlarında barınmaları amacıyla inşa edilmiştir. Günümüzde evleri satışa çıkarılan yerleşke, etkileyici doğal-yapısal değerlerine rağmen (sahil-yakınında konumlanan eski kiliseli küçük ada-zeytin bahçeleri-badem/ayva ağaçları-rengarenk çiçekler-avlulu taş evler) ulaşım-elektrik-su hizmeti verilmediğinden az sayıda ziyaretçi çeker. Yürüme mesafesinde 17.yüzyılda Aynaroz keşişleri tarafından inşa edilmiş, 2009 yılında restore edilmiş, günümüzde müze olarak kullanılan ve tarihi değerinde bir odak noktası olan Ayışığı Manastırı bulunur (Birkan, 2015).

Şekil 22. 2. Pateriça köyü. Maket ve çizimler 1/100 (Yazar, 2019; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 23. 2. Pateriça köyü. Botanik okulu, Yalçın, D.-Edebiyat atölyesi, Kesgin, Ö. (Yazar, 2019; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 24. Rum-Türk yemek okulu. Ugan, N.-Zeytin Müzesi. Manavoğlu, B. (Yazar, 2019; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Şekil 25. Yaratıcı tasarım atölyeleri. Yeni Meydan. Anonim. (Yazar, 2019; Bu görsel yazar tarafından oluşturulmuş)

Tablo 3. Doğal-Yapılı Çevre Hikâyelerine Eklemlenmek: Amaç-Yöntem-Araç, Bulgular

Bireysel Tasarımlar: Doğal-Yapılı Çevrelerin

(Yakın Kentsel Çevreler, Doğal-Yapılı Kentsel Ortamlar, Kentsel Yerleşkeler, Terk edilmiş Yerleşkeler) Hikâyelerine Eklemlenmek (Alt Hikâyeler)

Var Olana Eklemlenmek: **Amaçlar**

- Var olanın keşfi/yorumu (bölgesel yaşamın analizi) ve var olana eklemlenme (yeni bir yaşamın kurgulanması: bireysel tasarım edimi) süreçlerinin eş zamanlılığına ve
- Bölgelerin fiziksel-sosyal özelliklerinin(bölgesel yaşam) bilişsel analizlerle tespitine ek sübjektif (duyusal-psikolojik-bilişsel)olarak yorumlandığına ışık tutulması,
- Var olanın hikâyesine (bölgesel yaşam) eklemlenecek hikâyelerin (kurgulanan yaşam) uygunluğunun sağlanması,
- Yer-program (hizmet-kullanıcı)-malzeme-biçim-anlam bütünselliklerinin kurulması (mimari iletişim dili),
- Yakın çevreyle ilişkilerin niteliğini belirleyen açık-yarı açık mekânlara önem verilmesi,
- Bireysel tasarım önerilerine benzer projelerin yer-program- malzeme-biçim-anlam bütünselliklerinin irdelenmesi,
- Keşfedilen bölgesel değerler/sorunlar aracılığıyla sosyal bilinç kazanılması, mimari hizmet alanlarının fark edilmesi.

Var Olana Eklemlenmek: **Yöntemler**

- Ortak-bireysel fenomenolojik geziler,
- Çalışılan ana-alt bölgelerdeki fiziksel/sosyal ilişkilerin (kavram-sınır-öge-eylem-değer ve sorunlar) grupsal/bireysel deneyimi ve bilişsel araştırması,
- Anketlerin hazırlanması/uygulanması/değerlendirilmesi,
- Bireysel tasarım alanı-program önerilerinin öğrencilere bırakılması: Alt hikâyelerin kurgulanması,
- Bireysel önerilerin (yer-program-malzeme-biçim-anlam) var olanın hikâyesiyle (bölgesel yaşam) uyumunun tartışılması.

Var Olana Eklemlenmek: **Araçlar**

- Ölçekler arasında eş zamanlı devinim (vaziyet planları/kesitleri-detay çizimleri, çevre-detay maketleri),
- Hikâye içinde hikâyelerin bütünlüklü kadrajlar aracılığıyla aktarılması (var olan-eklemlenen hikâyelerin çerçeveleri),
- Var olanın keşfi-yorumlanması (analiz) sürecinde üretilen soru/yorum/olgu/kavramların düzenlendiği kataloglar.

Var Olana Eklemlenmek: **Bulgular**

- Aynı tasarım alanlarının (alt bölgeler-sınırlar-merkezler) yaşamsal dinamiklerinin farklı yorumlanıp programlandığı,
- Tasarım alanı seçimi-program öneriminin yaratıcı sürecin önemli bir parçası olduğunun bilincine varıldığı,
- Bireysel tasarım önerilerine benzeş (mimari) projelerin biçim-alan-program-kullanıcı-strüktür-malzeme-anlam bütünlüklerinin ölççekler arası değerlendirilmesi.

Sonuç

Günümüzde şehircilik-mimarlık-iç mimarlık-endüstriyel tasarım disiplinlerini katı sınırlarla ayırarak tanımlamak zorlaşmıştır. Merkezine fiziksel-sosyal olguların ana ögesi olan toplumu-bireyi ve bunların ihtiyaçlarını alan her yaratıcı edim disiplinler arası ilişkiler kurar. Her ne kadar mimarlık tarihi geçmişten günümüze bina ölçeğindeki tasarımların sınırsız zenginli-

ğini gözler önüne seren örnekler içerse de özellikle sınıf-ırk-cinsiyet gibi sosyal konuların öne çıktığı günümüzde, mekânı fiziksel-sosyal bir olgu olarak düşünen akademisyenlerin/ mimarların dikkati özellikle bina ölçeği ötesindeki kentsel ölçeğe ve yaşama yönelmiştir (The Feminist Art and Architecture Collaborative [FAAC], 2017). 18.yüzyıl itibarıyla sosyal bilimciler-edebiyatçılar-şairler-sanatçılar için ilham kaynağı olagelmüş kentsel yaşamın (Pallasmaa, 2009; 2011) günümüzde artarak mimarlık alanında faaliyet gösteren akademisyen ve mimarların ilgi alanına girmesiyle mekân olgusunun fizikötesi katmanlarına ışık tutulmakta, mimarlık disiplininin sınırları bina ölçeğinden kentsel ölçeğe esnemekte, mimari tasarım eğitiminin kapsamı zenginleşmektedir. Mimari tasarım edimini belli işlevlerin bina ölçeğindeki fiziksel alanlara yerleştirilmesi olarak algılayan öğrencilerin, eğitimlerinin başında mimarlık disiplininin katmanlı yapısına dair bir içgörü edinmeleri önem kazanır. Öğrencileri çok boyutlu ve dinamik düşünce süreçlerine yönlendirme sorumluluğunu taşıyan eğitimciler mimari tasarım stüdyolarının yapısını bireysel-toplumsal içeriklerle ilişkilendirerek kurgulayabilir (Önal ve Turgut, 2017, s.183-203). Mimarlık eğitiminde tasarım alanı-mimari program seçiminin öğrencilere bırakılması bölgesel yaşam mozaığının parçaları olan alt bölgelerin-sınırların-merkezlerin kendilerine özgü dinamiklerinin açığa çıkmasına, yer-program etkileşiminin önemine, dolayısıyla öğrencilerin tasarım alanı-mimari program ilişkisini gözeten öneriler geliştirebilmelerine fırsat verecek, tasarım sürecini soyut-somut bağlamda derinleştirilecektir. Bireysel tasarımların var olanın hikâyesine eklenen (ilişkili/otonom) yeni hikâyeler olduğunun vurgulanması öğrencilerin tasarım ediminin analiz-tasarım-kuram bütünlüğünü kapsayan yapısına, ölçekler arası ilişkilere, işlevlerin niceliksel-niteliksel bağlamda yorumlanabilecek yaşam hikâyelerini tariflediklerine, mimarlık disiplinin bina ölçeğinden çevresel ölçeğe uzanan kapsamına ve içerdiği fizikötesi sosyal-felsefi-sanatsal boyutlara ışık tutacaktır.

Referans kaynaklarından faydalanmak

Bina ölçeğindeki tasarımlar dahil her ölçekteki mekânsal tasarımların var olanın hikâyesinin içindeki alt hikâyeler olduğu vurgusu, öğrencilerin reel/dijital ortamlarda-dergilerde/kitaplarda rastlayacakları mekânsal tasarımları biçimsel/anlamsal bütünlükler olarak kavramalarını destekleyecek, içerilen hikâyelerin var olan ile kurdukları/kurmadıkları ilişkileri ölçekler arası incelemelerini teşvik edecektir. Görsel medyada rastlayarak incelediklerinin yanı sıra, öğrenciler hikâyelerini keşfettikleri bölgelerin fiziksel-sosyal değerleri-sorunları kapsamında yurt içi-dışı kurumların sunduğu

hizmetleri merak ederek uygulanmış mekân örneklerini araştırmaya yönelebilecektir.

Analiz-tasarım-kuram ilişkisi

Kentler belli bölgelerine uğramayan kentliler yaratır. Mimarlık eğitimine başlayan öğrenciler kentsel çevrelerdeki yaşamsal hikâyeleri deşifre etme sürecinde görünmez sosyal sınırları keşfeder, mekânın fiziksel (doğal/ yapıları öğeler/boyutlar/adetler-geri kazanılacak/yeni yaratılacak tarihsel/ güncel değerler) ve sosyal (kültürel/ekonomik/siyasi olgular-özel/ kamusal alan oranları-kullanıcı profili/hizmet dengesi) boyutlarına temas ederler. Tasarım derslerinde incelenen çevrelerin hikâyeleri dışında bunlara niceliksel/niteliksel özellikler-ihyaçlar/sorunlar açısından benzerlik gösteren çevrelere eklemlenmesi olası/eklemlenmiş mekânsal tasarımların olumlu/olumsuz (kullanıcıların kapsandığı/ dışlandığı-doğal/yapılı öğelerin değer kazandığı/kaybettiği) yönlerinin tartışılması, kentsel dönüşüm-soylulaştırma-sürdürülebilirlik gibi güncel konulara değinilmesine (Lees, Slater ve Wyly, 2007; dosya05, 2007; Moskowitz, 2017; Görün ve Kara, 2010) ve tasarımsal ilkelerle kuramsal düşüncelerin ilişkilendirmesine olanak tanır.

Sosyal bilinç ve mimarlık hizmeti

Mimari tasarım eğitiminde tasarım bölgelerini/alanlarını/programlarını yaşam hikâyeleri bağlamında irdelemek çevresel analiz ve bireysel tasarım süreçlerinin eş zamanlı yapısına ışık tutmanın ötesinde öğrencileri yakın/uzak çevrelerinin değerlerini keşfetme, sorunlarını çözüme kavuşturma yönünde teşvik edecek, sorumluluk hissederek hizmet bilinci kazanmalarına olanak tanıyacaktır. Değerlerine/sorunlarına empati geliştirilecek bölgeler/kullanıcılar için tasarlanan mekânların var olana eklemlenen ve ama kendilerine özgü içerikler barındıran yaşam hikâyeleri olarak algılanması mimarlık disiplininin ve mekân olgusunun fizik ötesine geçen boyutlarına ışık tutar. Mimarlar ve mimar adayları toplum-grup-birey ölçeğinde hizmet sunan mimarlık disiplini aracılığıyla hayatın sosyal-ekonomik-politik sorunlarıyla temas kurar. Merkezine yaşamların iyileştirilmesi niyetinin alındığı mimari eğitim süreci öğrencilerin artacak toplumsal duyarlıklarını gerek eğitim gerekse mesleki hayatlarında kent içi-kent dışı ortamlara taşımalarını sağlayacak, farklı ölçekler içerecek tasarımları aracılığıyla sunacakları hizmetlerin kalitesini yükseltecektir.

Extended Abstract

Spatial Designs as Stories Integrated into the Mosaic of Life

*

Kezban Ayça Alangoya
ORCID: 0000-0003-0294-0912

Natural and built environments that host societies-groups-individuals of humans along many other rich living species, contain various life stories. When users are alluded to be the protagonists of life stories and the natural-built environments to be the scenes of life, then it is emphasized that site analyzes are studies in which the existing life is deciphered, and spatial designs are new stories integrated into the existing mosaic of life. Through this definition, environmental analyzes and spatial designs that will serve by being located in particular areas are integrated as vital stories that exist and are articulated to it. Based on the assumption that spaces are life stories and life stories are spaces, this study focuses on the fact that space and life form an inseparable whole and contains the results of a long-term educational strategy. The project outputs accompanying this work, written in the light of experiences gained with 10-12 students in each semester during the process, cover the educational periods between 2017-2022. The main components of the author's educational strategy have been drawing attention to the scope of architectural space that goes beyond the placement of a given program in a specific form and shedding light on the nature of the creative design act, that integrates subjective and objective values. These components have allowed this long-term educational strategy to involve both the author and the students with whom the author worked in a mutually exciting educational experience in each academic term. This teaching/education process, which aimed to shed light on the space and life integrity, the subjective and objective qualities of the design process, the physical and metaphysical dimensions of architectural space, and the wide service scope of the architectural profession, has led to the application of various educational methods and creative outputs. Besides shedding light on the dynamic structure of the creative design act that moves between various scales; it also has been

aimed to shed light on the simultaneity of three stages during the creative design act; the stage of phenomenological experience, the stage of cognitive analysis, and the stage of individual design. For this purpose, first of all, it is examined how through sensory and psychological experience the physical elements of natural and built spaces are transformed. The production of perceptual models has revealed the mysteries of the individual and the architectural space and made so the discussion of various perceptual stories about the same space possible. In the following stage of the teaching-educational process, analytical site studies have been carried out, through which the physical and social features of large natural-built environments and their relations have been examined on the cognitive level. In order to understand the importance of the place-program interaction, which deepens the content of individual designs both in the abstract and concrete context, simultaneously with the analytical studies students have been asked to choose their design area and suggest an architectural program. The determination process of individual design sites-architectural programs, during which the physical-social dynamics of places (such as the subregions, boundaries, urban centers, unsettled natural areas, etc.) are experienced phenomenologically, have shed light on the fact that the objective spatial values acquired through cognitive analytical site studies are interpreted subjectively on the sensorial-psychological level. The life stories contained in the built environments have been examined in three categories; close urban environments, natural-built urban environments, and rural-abandoned settlements. Through individual designs defined as new stories added to the mosaic of life stories contained in the region, the details of the stories specific to the chosen design site have been examined, whereas the quantitative and the qualitative values offered to and gained from the region have been discussed. In order to shed light on the holistic structure and inter-scale dynamics of architectural design, general and specific site plans, and different structural scales have been studied simultaneously. The emphasis on the phenomenon of 'spatial designs as new life stories' during the process has provided many contributions to architectural design education. While comprehending the integrity of space and life, the students have interpreted the vital dynamics (tension, conflict, crowd, solitude, exclusion, eerily, calmness, peacefulness) of their chosen design site, and inspired by them they have articulated the fictional structure of their stories. While the sharing of cognitive knowledge and common-individual perceptions have strengthened verbal communication and enriched design education, the students have grasped that individual designing and analytical studies are integrated processes. The light held onto the metaphysical dimen-

sions of architectural space helped students to associate the applied and/or un-applied architectural projects in the context of form, service, meaning; analyze them between scales; establish relations between the design and the theory; grasp the wide service opportunities covered by the discipline of architecture; and raise awareness in the context of social events, problems, possibilities. The perception of spaces designed for regions and users, whose values and problems will be empathized with, as life stories articulated to the regional life stories by having their unique contents, sheds light on the metaphysical dimensions of architectural space as well as of the discipline of architecture. Architects and students come into contact with social, economic, and political issues through the discipline of architecture, which provides services on a communal and individual scale. An architectural education taking to improve lives at its center will enable students to increase their social sensitivity also during their professional lives and upgrade the quality of the services they will offer through their designs on different scales.

Kaynakça/References

- Asar, H. ve Çebi, P. D. (2018). Mimari temsilde kişisel anlatılar: Temsiller ve dillendirdikleri. *Uluslararası Hakenli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 14, 118-143.
- Aygün, Ö. (2018). *Yaygın Platon okumasının bir eleştirisi*. Kaygı, 57-91. doi: 10.20981/kaygi.47428. 25 Mayıs 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/560093> adresinden erişildi.
- Bahadır, E. (2014). *Mekân tasarımlarında kimlik oluşum süreçleri ve yersizleşme kavramının irdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). 1 Mayıs 2022 tarihinde <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/2302> adresinden erişildi.
- Birkan, Ç. (2015). Ayışığı manastırı. 5 Mayıs 2021 tarihinde https://www.mimarizm.com/mimari-projeler/restorasyon-ve-yenileme/ayisigi-manastiti_113084 adresinden erişildi.
- Borden, I., Kerr, J., Pivaro, A. ve Rendell, J. (2005). *Strangely familiar. Narratives of architecture in the city*. London: Routledge.
- Coates, N. (2012). *Narrative architecture. Architectural Design Primer*. London: John Wiley&Sons.
- Combrinck, C. (2018). Socially responsive research-based design in an architectural studio. *Frontiers of Architectural Research*, 7(2), 211-235.
- Crosbie, M. J. ve Pallasmaa, J. (19.07.2021). Architecture is a verb. 12 Temmuz 2022 tarihinde <https://commonedge.org/juhani-pallamaa-arcgitecture-is-a-verb/> adresinden erişildi.
- Çalak, I. E. (2012). Kentsel ve kolektif belleğin sürekliliği bağlamında kamusal mekânlar: ULAP platz örneği, Almanya. *Tasarım+Kuram Dergisi*, 8(13), 34-47.

- Derviş, P. (2020). *Düşünme ve görselleştirme aracı olarak Türkiye’de mimari maket. 20.yüzyıldan bir kesit*. İstanbul: Mimarlar Derneği 1927 işbirliğiyle, Ofset Yayınevi.
- Dosya 05. (2015). *Sürdürülebilirlik: Kent ve mimarlık*. 12 Mart 2021 tarihinde <http://mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya5pdf#p=12> adresinden erişildi.
- Erzen, J. (2015). *Üç habitus - Yeryüzü, kent, yapı*. İstanbul: Y.K.Y Yayınları.
- Foque, R. (2011). *Building knowledge by design*. The 4th International Meeting on Architectural and Urbanism Research, Valencia, 1-3 June.
- Francois, J. (2021). Using art and storytelling to help students build resilience when learning online. 2 Nisan 2021 tarihinde <https://www.timeshighereducation.com/campus/using-art-and-storytelling-help-students-build-resilience-when-learning-online> adresinden erişildi.
- Görün, M. ve Kara, M. (2010). *Kentsel dönüşüm ve sosyal girişimcilik bağlamında Türkiye’de yaşam kalitesinin artırılması*. 17 Mart 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/704543> adresinden erişildi.
- Güneş, F. (2016). Eğitimde sorgulamanın gücü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 190-206.
- Heidegger, M. 1951. (2000). *Wohnen, bauen, denken*. I. Abteilung: Veröfentliche Schriften (1910-1976), Band 7., Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Houx, L. ve Spicer, A. (04.02.2021). Seven steps help students stay engaged online. 16 Mart 2021 tarihinde <https://www.timeshighereducation.com/campus/seven-steps-help-students-stay-engaged-online> adresinden erişildi.
- İbrahim, N. L. N. ve Utaberta, J. (2012). Learning in architectural design studio. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, University Kebangsaan Malaysia Teaching and Learning Congress 2011. Science direct, Pulau Pinang Malaysia*, 60, 30-35.
- İnceoğlu, A. (2016-2020). 2 Temmuz 2020-5 Mart 2022 tarihleri arasında <https://manifold.press/arda-inceoglu> adresinden erişildi.
- Koçyiğit, R. G. (2007). *Mimarlıkta yersizleşme ve yerin yeniden üretimi*. 7 Mart 2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/317995439_Mimarlikta_Yersizlesme_ve_Yerin-Yeniden_Uretim adresinden erişildi.
- Kropf, K. (2018). *The hand book of urban morphology*. London: J. Wiley & Sons.
- Lees, L., Slater, T. ve Wyly, E. (2007). *Gentrification*. London, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Lynch, K. (1964). *The image of the city*. 15 Şubat tarihinde https://www.miguelangelmartinez.net/IMG/pdf/1960_Kevin_Lynch_The_Image_of_The_City_book.pdf adresinden erişildi.
- Lynch, K. ve Hack, G. (1984) *Site planning*. 5 Mart 2020 tarihinde https://iris.nyit.edu/~maltwick/ESP/Module%202/Lynch_Site_design.pdf adresinden erişildi.
- Moskowitz, P. E. (2017). *How to kill a city: Gentrification, inequality, and the fight for the neighborhood*. London: Bold Type Books.
- Mumford, L. 1961 (2013). *Tarih boyunca kent - Kökenleri, geçirdiği dönüşümler ve geleceği*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Neven, M. (31.05.2020). *Covid-19 and the future of architectural education*. 15 Haziran 2020 tarihinde <https://www.archdaily.com/940505/covid-19-and-the-future-of-architectural-education> adresinden erişildi.
- Nicol, D. ve Pilling, S. (2000). *Changing architectural education: Towards a new professionalism*. New York, London: Spon Press.
- Oh, E. (22.08.2019). Ultimate list of advice for incoming architecture students. 20 Haziran 2020 tarihinde <https://www.archdaily.com/772277/back-to-school-archdaily-tips-for-incoming-architecture-students> adresinden erişildi.
- Oliveira, V. (2016). *Urban morphology. An introduction to the study of the physical form of cities*. Switzerland: Springer International Publishing.
- Önal, G. K. ve Turgut, H. (2017). Cultural schema and design activity in an architectural design studio. *Frontiers of Architectural Research*, 6(2), 183-203.
- Pallasmaa, J. (2011). *Tenin gözleri*. İstanbul: Yem Yayıncılık.
- Pallasmaa, J. (2009). *Space, place, memory, and imagination. The temporal dimension of existentialspace*. New York, NY.: Routledge.
- Pallasmaa, J. ve Zambelli, M. (2021). *Inseminations. Seeds for architectural thought*. Oxford, UK.: John Wiley&Sons Ltd.
- Psarra, S. (2009). *Architecture and narrative. The formation of space and cultural meaning*. London, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- RethinkingTheFuture, (2022). *The importance of 'narrative' in architecture*. 10 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.re-thinkingthefuture.com/rtf-fresh-perspectives/a2775-the-importance-of-narrative-in-architecture/> adresinden erişildi.
- Robinson, S. (2021). *Architecture is a verb*. New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Rossi, A. (1984). *The architecture of the city*. London: The MIT Press.
- Salama, A. M. (1995). *New trends in architectural education: Designing the design studio*. Raleigh, North Carolina: Tailored Text and Unlimited Potential Publishing.
- Schulz, C. N. (2000). *Architecture: Presence, language, place*. Italy/Milano: Skira Editore.
- Schulz, C. N. (2001). Yer kavramı bağlamında eski çevrelerde yapılaşma. *Mimarlık Dergisi*, 297, 42-45.
- Spence, C. (2020). *Senses of place: architectural design for the multisensory mind*. Cogn. Research 5, 46. 5 Mart 2021 tarihinde <https://doi.org/10.11186/s.41235-020-00243-4> adresinden erişildi.
- The Feminist Art and Architecture Collaborative: FAAC, (2017). *Making, writing, teaching contested histories*. Chicago: Chicago Architecture Biennial Press.
- Ulubay, S. ve Önal, F. (2020). Yeniden işlevlendirme yarışmalarının Berlin kenti örneği üzerinden irdelenmesi. *Modulor 2020*, 3(1), 39-65.
- Whyte, W. H. (1980). *Th esocial life of small urban spaces*. 5 Mart 2021 tarihinde https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4097533/mod_resource/content/1/the%20social%20life%of%20small%20urban%20spaces.pdf adresinden erişildi